

Principi efikasnog intervjuisanja za potrebe vođenja istraga i prikupljanja informacija

Maj 2021.

Uz podršku

association pour la prévention de la torture
asociación para la prevención de la tortura
association for the prevention of torture

UiO : Norwegian Centre for Human Rights
University of Oslo

Principi efikasnog intervjuisanja za potrebe vođenja istraga i prikupljanja informacija

Usvojio Upravni odbor eksperata u maju 2021. uz podršku Inicijative za borbu protiv mučenja, Asocijacije za sprečavanje mučenja i Norveškog centra za ljudska prava. Dostupno na linku www.interviewingprinciples.com

Inicijativa za borbu protiv mučenja (ATI) je osnovana 2012. godine kao temeljni projekt Centra za ljudska prava i humanitarno pravo pri Pravnom fakultetu Američkog univerziteta u Washingtonu (eng. American University Washington College of Law). ATI je formiran radi širenja opsega i veće praktične primjene rezultata rada bivšeg posebnog izvjestitelja UN-a o mučenju, Juana E. Mendeza. Cilj Asocijacije je sprečavanje mučenja i drugih oblika zlostavljanja širom svijeta kroz unapređenje pristupa pravdi i mehanizmima utvrđivanja odgovornosti za žrtve mučenja i njegovanjem mentaliteta u kojem se mučenje ne prihvaća kao legitimna praksa, te jačanjem institucija, zagovarača i globalnih mreža s ciljem eliminacije mučenja. Svojim radom na strateškim istraživanjima, ciljanom zagovaranju, obukama za izgradnju kapaciteta i učešćem u sudskim postupcima ATI je ostvario značajan uticaj na čitav niz aktivnosti čiji je cilj borba protiv mučenja i drugih oblika zlostavljanja i njihovo sprečavanje, čime je produbljen i proširen opseg djelovanja globalnog pokreta za borbu protiv mučenja. www.wcl.american.edu/impact/initiatives-programs/center/

Asocijacija za sprečavanje mučenja (APT) je međunarodna nevladina organizacija sa sjedištem u Ženevi koja djeluje globalno s ciljem sprečavanja mučenja i drugih oblika zlostavljanja. Od osnivanja 1977. godine APT radi na smanjenju rizika od mučenja i zlostavljanja zagovaranjem i promoviranjem praktičnih mjera kao što je praćenje pritvorskih ustanova, provedba mjera zaštite i zaštita pritvorenih osoba u stanju ranjivosti. APT je odigrao ključnu ulogu u utvrđivanju međunarodnih standarda i mehanizama za sprečavanje mučenja, uključujući između ostalog Fakultativni protokol uz Konvenciju UN-a protiv mučenja (OPCAT) i nacionalne preventivne mehanizme. S ciljem ostvarivanja vizije o društvima bez mučenja APT djeluje na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou pružajući podršku različitim partnerima, počevši od organa vlasti, institucija za zaštitu ljudskih prava na državnom nivou do organizacija civilnog društva. www.apt.ch

Norveški centar za ljudska prava (NCHR) je multidisciplinarni centar pri Univerzitetu u Oslu osnovan 1987. godine. Aktivnosti Centra obuhvataju istraživanje, podučavanje i primijenjene međunarodne programe. U NCHR-u rade pravnici, politolozi, socijalni antropolozi, socijalni geografi i filozofi. Centar je fokusiran na povezanost istraživačkog obrazovanja i praktične primjene znanja. www.jus.uio.no

Materijali sadržani u ovoj publikaciji se mogu slobodno citirati ili reproducirati, pod uvjetom da se navede sljedeći izvor: „Principi efikasnog razgovora za potrebe istraga i prikupljanja informacija, maj 2021. Preuzeto sa: www.interviewingprinciples.com.”

Dizajn i ilustracije: Magdalena Castría. 2021.

Prevod ove publikacije je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope, u okviru zajedničkog programa "Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku" i projekta "Dalje unapređenje tretmana osoba lišenih slobode i osoba kojima je izrečena kazna ili sankcija u Bosni i Hercegovini, u skladu sa evropskim standardima". Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorki i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ili Vijeća Evrope.

Predgovor

Detaljni normativno-pravni okviri kojima je zabranjeno mučenje i drugi oblici zlostavljanja u svako vrijeme i na svakom mjestu, čak i u oružanim sukobima ili vanrednim situacijama, još uvijek nisu zaživjeli kroz eliminaciju ovakvih postupanja tokom ispitivanja koja širom svijeta provode službena lica država. Također u praksi nije zabilježena djelotvorna primjena mjera zaštite u odnosu na osobe lišene slobode. Tokom rada u svojstvu posebnog izvjestitelja UN-a o mučenju uočio sam da se od svih okruženja mučenje i prisila najčešće dešavaju tokom saslušanja osumnjičenih radi ishođenja njihovog priznanja ili inkriminirajućih izjava protiv drugih osoba. Stoga sam 2016. godine Generalnoj skupštini UN-a podnio tematski izvještaj koji je prepoznao priliku i ponudio put ka napretku.¹

Izvještaj je ukazao na dostupnost opsežnih i sve brojnijih naučnih saznanja o tome da su metode vođenja intervjuja koje su zasnovane na građenju odnosa i ne podrazumijevaju upotrebu prisile najefikasnije sredstvo prikupljanja informacija. Istovremeno, rigorozna empirijska istraživanja pokazuju da su mučenje i drugi oblici zlostavljanja neefikasne i kontraproduktivne metode ispitivanja. U tom kontekstu se u izvještaju poziva na izradu paketa međunarodnih standarda za intervjuje koji po svojoj prirodi podrazumijevaju da organi vlasti primjenjuju pravne i procesne mjere zaštite.

Taj apel je izrodio ovaj dokument. Principi sadržani u njemu su sukus iskustava iz raznih zemalja u kojima organi gonjenja i sigurnosne snage koriste efikasne intervjuje koji daju bolje rezultate u smislu prikupljanja tačnih i pouzdanih informacija. Tako prikupljene informacije također održavaju integritet i profesionalnost osoba koje vode intervju i povećavaju povjerenje građana u njihove institucije.

Principi koje ovdje predstavljamo zapravo uvažavaju činjenicu da je ishod intervjuja povezan sa tim da li osoba uživa sva prava u svakoj fazi kontakta sa organima javne vlasti, bez obzira na to da li se ti susreti nazivaju razgovorima, saslušanjem, informativnim razgovorom, intervjuom ili ispitivanjem. Principi pružaju alternativu za rizike svojstvene izjavama datim pod prisilom i brutalnostima mučenja te prepoznaju činjenicu da takve taktike dovode do lažnih priznanja, nepravičnih suđenja i podrivaju provođenje pravde. Kako navodi Evropski sud za ljudska prava, nijedan pravni sistem utemeljen na vladavini prava ne može tolerirati prihvatanje dokaza pribavljenih mučenjem, jer je njegovom primjenom nanesena

1 [A/71/298](#), Izvještaj posebnog izvjestitelja o mučenju, 5. august 2016. Pogledati također [A/HRC/RES/31/31](#), Rezolucija Vijeća za ljudska prava, 24. mart 2016.

nepopravljiva šteta postupku suđenja kao temelju vladavine prava.²

Ove principe su izradili eksperti u oblasti vođenja intervjua, provođenja zakona, krivičnih istraga, državne sigurnosti, vojnih struktura, obavještajnog rada, psihologije, kriminologije i ljudskih prava iz cijelog svijeta. Međunarodni Upravni odbor od 15 članova rukovodio je ovim procesom i nastojao utemeljiti aktivnosti na širokoj osnovi empirijskih istraživanja, dokumentovanih dobrih praksi, uspostavljenog međunarodnog prava i profesionalne etike. Konačni tekst je rezultat njihove četverogodišnje analize i istraživanja u saradnji sa Savjetodavnim vijećem od preko 80 eksperata iz više od 40 zemalja. Osim toga Upravni odbor se oslanjao na direktne konsultacije sa službenicima za provođenje zakona i drugim akterima na susretima u Brazilu, Tunisu i Tajlandu.

Vrijeme je da se ove dobre prakse pretoče u univerzalne prakse i dostave krivičnim istražiteljima u svim pravnim kulturama te profesionalcima koji obavljaju intervjue u različite legitimne svrhe. Međunarodna zajednica se može rukovoditi ovim Principima koji će pomoći u uspostavljanju normativnog okvira za efikasne intervjue, kojima će se izbjeći kršenja ljudskih prava, odnosno mučenje i zlostavljanje, te doprinijeti efikasnosti i dosljednosti istraga i prevencije kriminala.

Juan E. Méndez,
Supredsjedavajući Upravnog odbora eksperata

2 Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), *Ćwik protiv Poljske*, br. 31454/10, presuda, 5. novembar 2020.

Saradnici

Upravni odbor

(u ličnom svojstvu)

Juan E. Méndez, supredsjedavajući

(bivši posebni izvjestitelj UN-a o mučenju; direktor za nastavno osoblje, Inicijativa za borbu protiv mučenja, American University Washington College of Law)

Mark Thomson, supredsjedavajući

(bivši generalni sekretar, Asocijacija za sprečavanje mučenja)

Ray Bull (profesor na predmetu Krivične istrage, Univerzitet u Derbyju; profesor emeritus forenzičke psihologije, Univerzitet u Leicesteru)

Mark Fallon (bivši specijalni agent/ službenik za borbu protiv terorizma, Mornarička služba za krivične istrage, Ministarstvo odbrane, SAD; suosnivač Project Aletheia, John Jay College of Criminal Justice)

Verónica Hinestroza Arenas

(ekspertica za međunarodno pravo ljudskih prava; bivša viša programska pravica, Institut za ljudska prava Međunarodne advokatske komore, Latinska Amerika)

Zaza Namoradze (direktorica, Inicijativa za pravdu Otvorenog društva, Ured u Berlinu)

Gavin Oxburgh (profesor političkih nauka, Univerzitet u Northumbriji, UK; ranije zaposlen u Odjelu za posebne istrage policije Kraljevskog vazduhoplovstva)

Pau Perez Sales (klinički direktor, Centro SiRa, Madrid; glavni urednik, Torture Journal)

Asbjørn Rachlew (načelnik norveške policije, Oslo; gostujući istraživač u Norveškom centru za ljudska prava)

Therese Rytter (direktorica pravnih poslova, DIGNITY; potpredsjednica, Evropski komitet za sprečavanje mučenja)

Mary Schollum (konsultantica; bivša savjetnica, policija Novog Zelanda i UK College of Policing)

Rebecca Shaeffer (direktorica pravnih poslova, Fair Trials International, Americas)

Ruth Ssekindi (direktorica, Komisija za ljudska prava Ugande)

Lilian M. Stein (profesorica psihologije, Pontificia Universidade Católica do Rio Grande do Sul, Brazil)

Sean Tait (direktor, African Policing Civilian Oversight Forum)

Triinstitucionalna koordinacija

association pour la prévention de la torture
asociación para la prevención de la tortura
association for the prevention of torture

UiO : Norwegian Centre for Human Rights
University of Oslo

Grupe za izradu dokumenta

(u ličnom svojstvu)

Solomon Arase (pravnik i konsultant za sigurnost; bivši generalni inspektor, policija Nigerije)

Steven J. Barela (viši naučni saradnik, Institut za globalne studije, Univerzitet u Ženevi)

Alexis Comninos (pravni savjetnik, Asocijacija za sprečavanje mučenja)

Vanessa Drummond (pomoćnica direktora, Inicijativa za borbu protiv mučenja)

Louise Edwards (direktor istraživanja i programa, African Policing Civilian Oversight Forum)

Verónica Hinestroza Arenas

Jonathan Horowitz (bivši viši pravni službenik, Inicijativa za pravdu Otvorenog društva)

Susan Kemp (povjerenica, Komisija za ljudska prava Škotske)

Gisle Kvanvig (šef sekretarijata UNPOL, Norveški centar za ljudska prava)

Anne Lardy (koordinatorka za pravna pitanja, Međunarodni komitet Crvenog krsta/križa; bivša savjetnica za pravna pitanja i pritvor, Asocijacija za sprečavanje mučenja)

Christian Meissner (profesor psihologije, Iowa State University)

Andra Nicolescu (viši savjetnik za pravna pitanja i politike, Asocijacija za sprečavanje mučenja)

Gavin Oxburgh

Alka Pradhan (advokat za ljudska prava u Vojnim komisijama Guantanamo Bay; predavač na predmetu pravo, Univerzitet u Pensilvaniji)

Asbjørn Rachlew

Therese Rytter
Mary Schollum

Ruth Ssekindi

Sean Tait

Wilder Tayler (šef Nacionalnog preventivnog mehanizma, Urugvaj)

Urednička grupa predsjedavajućih

Steven J. Barela, urednik

Barbara Bernath (generalni sekretar, Asocijacija za sprečavanje mučenja)

Alexis Comninos

Vanessa Drummond

Andra Nicolescu

Savjetodavno vijeće

(u ličnom svojstvu; sastav na dan 27.8.2021.)

Uju Agomoh (izvršna direktorka, Akcija za rehabilitaciju i dobrobit zatvorenika, Nigerija)

Laurence Alison (šefica katedre za forenzičku i istražnu psihologiju, Univerzitet u Liverpoolu)

Rashid Almansoori (Opći odjel za forenzičke nauke i kriminologiju,

Policija Dubaija, Ujedinjeni Arapski Emirati; Centar za forenzička ispitivanja, Univerzitet u Portsmouthu)

Paul Angaman (predsjednik, International Federation of Action by Christians for the Abolition of Torture)

Igor Areh (docent na katedri za forenzičku psihologiju, Fakultet kriminalistike i sigurnosnih studija, Univerzitet u Mariboru, Slovenija)

Romel Regalado Bagares (bivši izvršni direktor, Centar za međunarodno pravo, Filipini)

Steven J. Barela

Gary Barr (vršilac dužnosti direktora (u penziji), ICITAP program, Ministarstvo pravde SAD)

Rafael Barreto Souza (koordinator inicijative, Razvojni program Ujedinjenih nacija u Brazilu i Nacionalno pravosudno vijeće; istraživač, Universidade de Brasília - LabGEPEN/UnB)

Sarah Belal (izvršna direktorica, Projekat pravosuđa, Pakistan)

Yuriy Belousov (šef Odjela, Borba protiv kršenja ljudskih prava u sferama provođenja zakona i zatvorskog sistema, Ured glavnog tužioca; Ukrajina; nekadašnji pripadnik policijskih snaga Ukrajine; bivši šef Nacionalnog preventivnog mehanizma Ukrajine)

Gregg Bloche (Carmack Waterhouse profesor zdravstvenog prava, politike i etike, Univerzitet Georgetown)

Susan Brandon (bivša menadžerica istraživačkog programa, Grupa za saslušanja izuzetno važnih pritvorenika – HIG, SAD)

Ilze Brands Kehris (pomoćnica

generalnog sekretara UN-a za ljudska prava, New York)

Ed Cape (profesor emeritus, University of the West of England, Bristol)

Andrew Clapham (profesor, The Graduate Institute, Geneva)

Jamil Dakwar (direktor, Program za ljudska prava, American Civil Liberties Union)

Louis Dekmar (načelnik policije, LaGrange Police Department, SAD; bivši predsjednik, IACP)

Catalina Devandas Aguilar (ambasadorica Costa Riche u UN-u u Ženevi, bivša posebna izvjestiteljica UN-a o pravima osoba sa invaliditetom)

Santanee Ditsayabut (specijalna javna tužiteljica, direktorica Sekretarijata Nitivajra Institute, Ured državnog odvjetnika, Tajland)

Graham Dossett (bivši policijski nadzornik u policiji UK; gostujući profesor, Centar za ljudska prava Univerziteta u Essexu)

Fernanda Doz Costa (zamjenica direktora, Amnesty International Americas)

Alice Edwards (rukovoditeljica sekretarijata, Convention against Torture Initiative)

Hatem Essaïem (povjerenik, Afrička komisija za prava čovjeka i naroda)

Malcolm Evans (bivši predsjedavajući Podkomiteta UN-a za sprečavanje mučenja)

Ivar A. Fahsing (detektiv glavni nadzornik i vanredni profesor, Norwegian Police University College)

Laurel E. Fletcher (profesorica pravne klinike, University of California, Berkeley, School of Law)

Sabina Frederic (ministrica sigurnosti, Argentina)

Johan Friestedt (bivši šef odjela, Sekretarijat Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja)

Fiona Gabbert (profesorica, Goldsmiths College, University of London)

Andrew Gilmour (bivši pomoćnik generalnog skeretara UN-a za ljudska prava; izvršni direktor, Berghof Foundation)

Mykola Gnatovskyy (bivši predsjednik, Evropski komitet za sprečavanje mučenja; profesor, Taras Shevchenko National University of Kyiv)

Robert Goldman (predsjednik, Međunarodna komisija pravnika)

Alistair Graham (viši istražitelj, Međunarodni krivični sud)

Andy Griffiths (bivši detektiv nadzornik u policiji UK; gostujući istraživač, University of Portsmouth; gostujući naučnik, University of New York)

Gísli Guðjónsson (profesor emeritus forenzičke psihologije, King's College London, Institute of Psychiatry, Psychology & Neuroscience)

Jill Heine, inicijelni urednik (bivša pravna savjetnica, Amnesty International)

Lisa Henry (generalna sekretarka, Međunarodno vijeće za rehabilitaciju žrtava mučenja)

Joel Hernandez (povjerenik, Međuamerička komisija za ljudska prava)

Christof Heyns, preminuo 28.3.2021. (bivši član, Komitet za ljudska prava UN-a; profesor University of Pretoria)

Lorraine Hope (profesorica, University of Portsmouth)

Ching-Yu Huang (predavačica, Keele University)

Vincent Iacopino (bivši viši savjetnik za medicinska pitanja, Physicians for Human Rights; vanredni profesor medicine; University of Minnesota Medical School)

Marina Ilminska (viša policijska službenica, Inicijativa za pravdu Otvorenog društva)

Suzanne Jabbour (predsjedavajuća, Podkomitet UN-a za sprečavanje mučenja; generalna direktorica, RESTART Centar za rehabilitaciju žrtava mučenja i nasilja, Liban)

Taghreed Jaber (regionalni direktor za Bliski istok i Sjevernu Afriku, Penal Reform International- PRI)

Steven M. Kleinman (poručnik u penziji, Zračne snage SAD-a, službenik za obavještajne podatke, SAD)

Cheng Lei (profesor, Renmin University of China Law School)

Richard A. Leo (profesor, University of San Francisco)

Hugo Leonardo (predsjednik, Institut za odbranu prava na odbranu – IDDD, Brazil)

Masha Lisitsyna (viša rukovodeća pravna službenica, Inicijativa za pravdu Otvorenog društva)

Margarette May Macaulay (povjerenica, Međuamerička komisija za ljudska prava; bivša sutkinja Međuameričkog suda za ljudska prava)

Luciano Mariz Maia (pomoćnik državnog odvjetnika Savezno javno tužilaštvo, Brazil)

David Marshall (gost predavač, Yale University Law School; savjetnik za pravosuđe, Global Affairs Canada)

Robert McFadden (bivši specijalni agent, Mornarička služba za krivične istrage, SAD)

Nils Melzer (posebni izvjestitelj UN-a o mučenju; šef katedre za ljudska prava, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights)

Rebecca Milne (profesorica, University of Portsmouth)

Jens Modvig (direktor za medicinska pitanja, DIGNITY; bivši predsjedavajući, Komitet UN-a protiv mučenja)

Anabella Museri (Máster en Criminología, Universidad Nacional del Litoral, Santa Fe, Argentina)

Makiko Naka (profesorica psihologije, Ritsumeikan University; profesor emeritus, Hokkaido University, Japan)

Manfred Nowak (nezavisni ekspert UN-a za djecu lišenu slobode; bivši posebni izvjestitelj UN-a o mučenju)

Shane O'Mara (profesor eksperimentalnih istraživanja mozga, Fakultet psihologije i Institut za neuronauku, Trinity College Dublin - the University of Dublin, Irska)

Gustavo Palmieri (direktor, Universidad Nacional de Lanus; član, Nacionalni preventivni mehanizam Argentine)

Jelena Pejic (viša pravna savjetnica, Međunarodni komitet Crvenog krsta/ križa)

Martine Powell (profesorica, Griffith University, Queensland; osnivačica i direktorica, Centre for Investigative Interviewing, Griffith Criminology Institute)

Devika Prasad (viša konsultantica, Project 39A, National Law University Delhi, bivši rukovodilac, Program policijske reforme, Commonwealth Human Rights Initiative)

Dinna Prapto Raharja (bivša predstavica, ASEAN međuvladina komisija za ljudska prava; docent, Binus University, West Jakarta)

Seema Saiffee (gostujuća istraživačica, University of Pennsylvania Law School; bivši viši rezidentni pravnik i klinički direktor, Innocence Project)

Marta Santos Pais (bivša specijalna predstavnica generalnog sekretara UN-a za nasilje nad djecom)

Margaret Satterthwaite (profesorica, Center for Human Rights and Global Justice, New York University School of Law)

Stephanie Selg (bivša savjetnica za sprečavanje mučenja, OSCE, Ured za demokratske institucije i ljudska prava)

Christophe Sellie (zamjenik načelnika Šûreté Police, Vaud Cantonal Police, Švicarska)

Mandira Sharma (osnivačica, Advocacy Forum, Nepal; viši međunarodni pravni savjetnik, Međunarodna komisija pravnika)

Michael Skerker (profesor, Mornarička akademija SAD)

Rupert Skilbeck (direktor, REDRESS)

Kevin Smith (nacionalni savjetnik za ranjive svjedoke, Podrška istragama teškog kriminala, Nacionalna krim agencija, UK)

Stavroula Soukara (docentica na predmetu forenzička psihologija, Katedra za društvene nauke, Univerzitet u Nikoziji, Kipar)

Gerald Staberock (generalni sekretar, Svjetska organizacija protiv mučenja – OMCT)

Michel St-Yves (forenzički psiholog, Sûreté du Québec, École Nationale de Police du Québec, Université de Montréal)

Natalia Taubina (direktorica, Public Verdict Foundation, Rusija)

Serra Tekin (predavačica na predmetu psihologija, London South Bank University)

Morris Tidball-Binz (vanredni klinički profesor na predmetu forenzička medicina, Monash University, Melbourne; posebni izvjestitelj UN-a za vansudska, brza ili proizvoljna pogubljenja)

Soledad Villagra de Biedermann (bivša članica Radne grupe UN-a za proizvoljni pritvor; profesorica, Catholic University of Asunción, Paraguay)

Peter Vedel Kessing (član, Komitet UN-a protiv mučenja; viši istraživač, Danski institut za ljudska prava)

Michael Zander (profesor emeritus na predmetu Pravo, London School of Economics)

SADRŽAJ

i	Predgovor
iii	Saradnici
1	Uvod
6	Princip 1 - O temeljima
6	Naučni temelji
14	Pravni temelji
19	Temelji profesionalne etike
21	Princip 2 - O praksi
21	Sveobuhvatan proces
22	Tačne i pouzdane informacije
22	Pravne mjere zaštite
23	Prije intervjua - osigurati ambijent bez prisile
32	U toku razgovora - uspostaviti i održavati odnos sa sagovornikom
35	Zaključivanje razgovora - procjena i analiza
37	Princip 3 – O ranjivosti
37	Intervju kao ranjiva situacija
38	Osobe u posebno ranjivim situacijama
40	Procjena i postupanje u slučaju posebno ranjivih situacija
42	Princip 4 – O obuci
42	Posebna obuka
44	Redovno stručno usavršavanje
46	Princip 5 – O odgovornosti
46	Institucionalne procedure i analiza
47	Efikasno vođenje evidencije
48	Prevenција i prijava nepravilnosti
49	Vanjski nadzor i nezavisno praćenje
50	Pritužbe i istrage
51	Pravna zaštita i reparacija
52	Princip 6 – O provedbi
53	Domaći pravni okviri
53	Institucionalna kultura i kapaciteti
54	Pravosudni organi
55	Distribucija

Uvod

1. Službenici organa za provođenje zakona i drugih istražnih tijela, uključujući obavještajne i vojne službe, igraju ključnu ulogu u službi zajednicama i održavanju javne bezbjednosti putem otkrivanja, sprečavanja i rješavanja krivičnih djela, te garantirajući zaštitu ljudskih prava. Temelj svake istrage i postupka prikupljanja obavještajnih podataka koji provode ti organi je vođenje ispitivanja i intervjua.
2. Za potrebe ovog dokumenta, intervju je definiran kao strukturirana konverzacija u kojoj jedna osoba („osoba koja vodi intervju“) nastoji prikupiti informacije od druge osobe („sagovornika“) u sklopu bilo kakve istrage ili obavještajne operacije. Cilj je prikupiti tačne i pouzdane informacije, poštujući pri tom ljudska prava, te doći do činjenica, a ne do priznanja.

Ciljevi i svrha: Zbog čega su potrebni ovi principi?

3. Širom svijeta lažna priznanja i nepouzdana kompromitirane informacije koje proističu iz nasilnih praksi dovode do grešaka u odlučivanju, nepravednih osuđujućih presuda i teških sudskih grešaka. Zbog rasprostranjene zablude o tome da „mučenje daje rezultate“, ispitivanje se, pogotovo kada se radi o osumnjičenima, automatski povezuje sa rizicima od zastrašivanja, prisile i zlostavljanja.³ Primjena takvih praksi u intervjuiima je i neefikasna i kontraproduktivna, a uz to može imati katastrofalne posljedice po žrtve, počinioce, institucije i širu društvenu zajednicu. Kada prerastu u mučenje, okrutno, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje (drugi oblici zlostavljanja), međunarodno pravo ih apsolutno zabranjuje.
4. Postoji potreba da se promijeni pristup ispitivanju i napuste optužujuće, prisilne, manipulativne prakse usmjerene na priznanje u korist intervjua zasnovanih na uspostavljanju odnosa sa sagovornikom. To podrazumijeva i primjenu pravnih i procesnih mjera zaštite tokom cjelokupnog procesa intervjua, čime se umanjuje rizik od zlostavljanja, dolazi do pouzdanijih informacija i pomaže u osiguravanju zakonitog ishoda istrage odnosno obavještajne operacije.
5. Principi efikasnog vođenja intervjua za potrebe istraga i prikupljanja informacija objedinjuju pravo i sve brojnija pouzdana naučna saznanja o metodama ispitivanja koje su najefikasnije za prikupljanje tačnih i pouzdanih informacija od sagovornika. Principi izloženi u ovoj publikaciji će:

3 A/71/298, Izvještaj posebnog izvjestitelja o mučenju, 5. august 2016., tačka 8.

- a. Pomoći nadležnim organima da unaprijede efikasnost, pravičnost i ishode postupaka istrage i prikupljanja obavještajnih podataka, štiteći pri tom neotuđivo dostojanstvo i ljudska prava svih osoba s kojima se obavlja intervju; usmjeriti razvoj politika rada i promovirati sveobuhvatnu primjenu etičkih i djelotvornih okvira za obavljanje intervjuja u svim nadležnim agencijama.
 - b. Pomoći nadležnim organima i agencijama da pokrenu sveobuhvatne reforme na institucionalnom nivou i unaprijede načine na koje pristupaju intervjuima i vode ih, između ostalog u pogledu planiranja, obuke, osiguranja resursa i evaluacije.
 - c. Pružiti osnov za izradu programa obuke, priručnika i drugih obrazovnih i nastavnih materijala.
 - d. Omogućiti organima za provođenje zakona i drugim službenim licima da promijene mentalitet i institucionalne kulture kako bi se sa praksi usmjerenih na priznanje prešlo na intervjuje zasnovane na uspostavljanju odnosa sa sagovornikom.
6. Principi promoviraju pristup koji doprinosi poštivanju i primjeni pretpostavke nevinosti i njenoj praktičnoj primjeni, ishodu osuđujućih presuda protiv osoba koje su krive, oslobađajućih presuda za pogrešno optužene osobe i ostvarenju pravde za žrtve i društvo u cjelini.
7. Principi omogućavaju ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija, budući da doprinose razvoju pravednih, sigurnih i inkluzivnih društava sa snažnim institucijama na sljedeće načine:

Vođenje intervjuja

Dobijanje tačnijih i pouzdanijih informacija tokom razgovora.

Jačanje kapaciteta, efikasnosti i profesionalnosti osoba koje vode intervjuje.

Ukidanje praksi oslanjanja na nezakonite, neučinkovite i kontraproduktivne nasilne tehnike ispitivanja.

Obezbjedenje uspješnih, priuštivih i pristupačnih metoda i praksi sa minimalnim resursima.

Omogućavanje efikasnijih operacija prikupljanja informacija.

Pravosudni sistemi

Njegovanje većeg povjerenja i saradnje javnosti sa institucijama krivičnog pravosuđa.

Podržavanje vladavine prava. Isključivanje dokaza kompromitovanih mučenjem i lažnih priznanja.

Smanjenje nepouzdanih informacija, slučajeva nepravednih osuđujućih ili oslobađajućih presuda i pogrešnih sudskih odluka.

Zaštita integriteta pravnih postupaka i djelotvorno provođenje pravde.

Ljudska prava

Osiguravanje da nijedna osoba nije podvrgnuta prisili, mučenju ili drugim oblicima zlostavljanja.

Zaštita fizičkog i mentalnog integriteta svih osoba koje dolaze u kontakt sa organima javne vlasti.

Bolje poštivanje prava osoba u stanju povećane ranjivosti.

Unapređenje primjene mjera zaštite i garancija zakonitog postupka na sve osobe sa kojima se obavlja razgovor.

Smanjenje poticajnih faktora koji profesionalce u sektoru pravde navode na upotrebu taktika prisile.

Opseg primjene: Na koje se situacije primjenjuju ovi principi?

8. Principi se primjenjuju na sve intervjue koje obavljaju službenici koji prikupljaju informacije, kao što su policijski službenici, službenici obavještajnih agencija, službenici vojnih organa, upravnih organa ili druge osobe koje postupaju u službenom svojstvu. Ovo obuhvata i različite oblike ispitivanja koje provodi osoblje obavještajnih agencija, uključujući stratešku i taktičku analizu događaja/debrifing i saslušanja koja provode vojni i obavještajni organi.
9. Pristup opisan u ovoj publikaciji prikladan je i za jednostavne i za složene intervjue i može se lako primijeniti na ponovljene intervjue.
10. Najčešći scenarij na koji se Principi odnose je intervju sa osumnjičenim u sklopu istrage u krivičnom predmetu. Međutim, principi su jednako primjenjivi na razgovore sa svjedocima, žrtvama, odnosno svim drugim licima od interesa (bez obzira na njihovo svojstvo), koja bi mogla imati bar jednaku vrijednost za istragu kao i intervju sa osumnjičenim. Bez obzira na sagovornika potreban je isti raspon stručnih vještina i ista tehnika.
11. Principi obuhvataju period od prvog kontakta nadležnih organa sa potencijalnim sagovornikom pa do završetka svih intervjua. Istovremeno, nastavlja se uspješna provedba svih relevantnih mjera zaštite, barem do završetka svih povezanih pravnih postupaka.
12. Zakonski status i obaveze sagovornika, te mjere zaštite koje se odnose na njegovo ispitivanje, mogu se razlikovati u zavisnosti od toga da li je sagovorniku određeno svojstvo osumnjičenog ili optuženog u krivičnoj stvari, ili žrtve, svjedoka ili drugog lica od interesa, primjerice u vojnom ili obavještajnom kontekstu. Kroz cijeli tekst ove publikacije navode se određene varijacije u naravi ili primjenjivosti takvih mjera zaštite, kao i sva druga razmatranja relevantna za određenu kategoriju sagovornika.
13. U situacijama oružanog sukoba, kada se vrši ispitivanje osoba za svrhe koje nisu krivičnopravne prirode (kao što su ispitivanja koja vrše vojna lica ili službenici obavještajnih agencija za taktičke i strateške svrhe), primjenjivost određenih zakonskih mjera zaštite može biti različita u skladu sa relevantnim odredbama međunarodnog humanitarnog prava, prava za zaštitu ljudskih prava i domaćeg prava. Bez obzira na to, pri obavljanju intervjua se uvijek treba rukovoditi ovim principima.
14. Principi su osmišljeni uvažavajući činjenicu da je svaka država, područje nadležnosti i organizacija drugačija i ima različite propise, politike rada i procedure. U odnosu na osumnjičene, žrtve, svjedoke i druga lica od interesa mogle bi biti primjerene različite strategije koje se mogu u izvjesnoj mjeri razlikovati u zavisnosti od prirode i konteksta intervjua. Stoga se u principima definiše opći pristup obavljanju efikasnog intervjua i ne promovira se nijedan konkretan model. Međutim, bez obzira na varijacije u kontekstu, vrsti i cilju

intervjua, ovi principi su primjenjivi na svaki od njih i zasnovani na naučnim, pravnim i etičkim temeljima koji su primjenjivi na svaki kontekst.

Publika: Kome su principi namijenjeni?

15. Principi su primarno namijenjeni kreatorima politika i organima u čijoj nadležnosti je izrada, usvajanje i provođenje politika rada u vezi sa intervjuima i povezanim pravnim postupcima. To podrazumijeva izvršne organe, zakonodavce, direktore agencija za provođenje zakona, akademije za obuku, disciplinske komisije ili bilo koje druge organe koji učestvuju u izradi i provedbi zakona, politika rada, okvira ili praksi relevantnih za obavljanje intervju sa osobama.
16. Principi su relevantni i za službene osobe i organe koji obavljaju intervju, uključujući organe za provođenje zakona, tužioce ili agencije za prikupljanje obavještajnih podataka, bez obzira na njihovo konkretno svojstvo u bilo kojoj jurisdikciji.
17. Drugi organi koji dolaze u kontakt sa osobama u postupku intervju, npr. pravni stručnjaci, uključujući sudije, tužioce i advokate branioc, također mogu koristiti ovu publikaciju. Nadalje, principi su korisni nadzornim tijelima, članovima civilnog društva, osobama koje se bave zagovaranjem ljudskih prava i drugima koji analiziraju situacije opisane u ovoj publikaciji.⁴
18. Države trebaju poduzeti sve odgovarajuće korake da se ovi principi uključe u domaće zakone, propise, tehnike obučavanja, procedure i prakse. Trebalo bi promovirati njihovu primjenu među službenicima organa za provođenje zakona, pravnim stručnjacima i drugim nadležnim organima, ne samo da bi se osigurao najveći mogući stepen zaštite za sve osobe koje se ispituju, već i da bi se intervjuom prikupile najtačnije i najpouzdanije informacije.
19. Moguće je da države potpisnice relevantnih međunarodnih sporazuma imaju posebne obaveze koje nadilaze smjernice date u ovim principima. To se odnosi i na sve države obavezane standardima međunarodnog običajnog prava, kao i imperativnim normama međunarodnog prava. Ništa u ovim principima ne treba tumačiti kao izuzimanje ili oslobađanje ijedne države od obaveze potpunog poštivanja njenih primjenjivih međunarodnopravnih obaveza.

⁴ To se odnosi i na jurisdikcije koje koriste različitu terminologiju za opisivanje neutralnog postupka intervju u krivičnim istragama odnosno prikupljanju obavještajnih podataka. Stoga su principi relevantni i za one profesionalce koji koriste "saslušanje" kao nenasilnu metodu za prikupljanje tačnih i pouzdanih informacija. Vidi A/71/298, fn. 1 (fusnota 3).

Principi efikasnog intervjuisanja za potrebe vođenja istraga i prikupljanja informacija

Princip 1 - O temeljima

Efikasan intervju utemeljen je na nauci, pravu i etici.

Princip 2 - O praksi

Efikasan intervju je sveobuhvatan proces prikupljanja tačnih i pouzdanih informacija, uz primjenu povezanih pravnih mjera zaštite.

Princip 3 - O ranjivosti

Efikasan intervju zahtijeva utvrđivanje i rješavanje potreba osoba u ranjivim situacijama sa kojima se obavlja intervju.

Princip 4 - O obuci

Efikasan intervju je profesionalna aktivnost koja zahtijeva posebnu obuku.

Princip 5 - O odgovornosti

Efikasan intervju zahtijeva transparentne i odgovorne institucije.

Princip 6 - O provedbi

Vođenje efikasnog intervjuja zahtijeva postojanje snažnih domaćih mjera.

Princip 1 ► 0 temeljima

Efikasan intervju utemeljen je na nauci, pravu i etici.

20. Nalazi iz empirijskih naučnih istraživanja, međunarodnih pravnih standarda i profesionalnih dužnosti zasnovanih na vrijednostima čine temelje efikasnog intervjuja. Kada se ovi temeljni elementi ugrade u praksu, osobe koje vode intervju su u mogućnosti da prikupe tačne i pouzdane informacije, uz praktičnu zaštitu ljudskih prava.

Naučni temelji

Istraživanje neefikasnih praksi

21. Nedavna istraživanja koja su proveli profesionalci i praktičari u širokom spektru naučnih disciplina, uključujući psihologiju, kriminologiju, sociologiju, neuronauku i medicinu, pružaju značajne dokaze da se primjenom prisile može prvobitno povećati otpor osobe s kojom se obavlja intervju, a ako se prisila kontinuirano primjenjuje, može doći do davanja lažnih informacija ili lažnog priznanja.⁵ Prethodne procjene i studije slučaja pokazale su da primjena prisile može imati negativne posljedice u vidu opstruiranja prikupljanja činjeničnih saznanja. Osim toga, studije u neuronauci pokazuju

5 G.H. Gudjonsson, *The Psychology of False Confessions: Forty Years of Science and Practice /Psihologija lažnih priznanja: četrdeset godina nauke i prakse/* (Hoboken, NJ, John Wiley & Sons, 2018); A. Vrij, C.A. Meissner, S.M. Kassin, A. Morgan III, R.P. Fisher, & S.M. Kleinman, "Psychological perspectives on interrogation" /"Psihološke perspektive saslušanja"/, *Perspectives on Psychological Science*, vol. 12, No. 6 (septembar 2017.); S. O'Mara, *Why Torture Doesn't Work: The Neuroscience of Interrogation /"Zbog čega mučenje ne djeluje: neuronaučni aspekti saslušanja"/* (Cambridge, Harvard University Press, 2015); S.M. Kassin, S.A. Drizin, T. Grisso, G.H. Gudjonsson, R.A. Leo, & A.D. Redlich, "Police-induced confessions: risk factors and recommendations" /Priznanja koja potiče policija: faktori rizika i preporuke/ *Law & Human Behavior*, vol. 34, No. 1 (februar 2010.).

da prisilne tehnike ometaju, a postoji mogućnost i da oštete kapacitet mozga za prisjećanje.⁶

22. Istraživanja su dokazala da su nepouzdana informacije i lažna priznanja koja proističu iz zlostavljачkih praksi česta i predvidiva posljedica loših tehnika intervjuisanja.⁷ Dovodile su do nepravednih osuđujućih presuda i pogrešnih obavještajnih podataka širom svijeta, podrivajući ciljeve i djelotvornost provođenja zakona i prikupljanja obavještajnih podataka.⁸
23. Naučni dokazi pokazuju da će primjena metoda prisile pri obavljanju intervjua prije umanjiti sklonost sagovornika saradnji u toku intervjua i izazvati otpor sagovornika čak i kod onih sagovornika koji bi inače odgovorili na pitanja.⁹ U slučajevima kada sagovornici suočeni sa zlostavljanjem odgovore na zahtjeve osobe koja vodi intervjui, pouzdanost informacija koje daju je upitna, budući da se često daju netačne ili pogrešne informacije kako bi se umirila osoba koja vodi intervjui i izbjegla ili prekinula prijetnja zlostavljanjem.¹⁰

6 Vidi, npr., O'Mara, *Why Torture Doesn't Work* (fusnota 5); C.A. Morgan III, S. Southwick, G. Steffian, G.A. Hazlett, & E.F. Loftus, "Misinformation can influence memory for recently experienced, highly stressful events" / "Pogrešne informacije mogu uticati na sjećanje o nedavno proživljenim, izuzetno stresnim događajima"/, *International Journal of Law and Psychiatry*, vol. 36, No. 1 (januar/februar 2013.); K. Young, W. Drevets, J. Schulkin, K. Erickson "Dose-dependent effects of hydrocortisone infusion on autobiographical memory recall" / "Dozno zavisni učinci infuzije hidrokortizona na autobiografsko prisjećanje"/, *Behavioural Neuroscience*, vol. 125, No. 5 (oktobar 2011.).

7 Vidi S.A. Drizin, & R.A. Leo, "The problem of false confessions in the post-DNA world" / "Problem lažnih priznanja u post-DNK svijetu"/, *North Carolina Law Review*, vol. 82 (2004); A.D. Redlich, & C.A. Meissner, "Techniques and controversies in the interrogation of suspects" / "Tehnike i kontradikcije kod saslušanja osumnjičenih" / in *Psychological Science in the Courtroom*, J.L. Skeem, K.S. Douglas & S.O. Lilienfeld, eds. (New York, NY, Guilford Press, 2009). Vidi tđđ. J.W. Schieman, *Does Torture Work?* (Oxford, Oxford University Press, 2016).

8 Vidi, npr., D. Starr, "The confession" / "Priznanje"/, *Science*, (2019); B.L. Cutler, K.A. Findley & T.E. Moore, "Interrogations and false confessions: a psychological perspective" / "Saslušanja i lažna priznanja: psihološka perspektiva"/ *Canadian Criminal Law Review*, vol. 18, No. 2 (June 2014); G. Lassiter & C.A. Meissner, eds., *Police Interrogations and False Confessions: Current Research, Practice, and Policy Recommendations*, /Policijska saslušanja i lažna priznanja: aktuelna istraživanja, praksa i preporuke politika/ (American Psychological Association, Washington DC, 2010).

9 Vrij et al. "Psychological perspectives on interrogation" / "Psihološki pogledi na saslušanje"/ (fusnota 5); S.C. Houck & L.G. Conway, "Ethically investigating torture efficacy: a new methodology to test the influence of physical pain on decision-making processes in experimental interrogation scenarios" / "Etičko istraživanje efikasnosti mučenja: nova metodologija testiranja uticaja fizičke boli na procese odlučivanja u eksperimentalnim scenarijima saslušanja"/, *Journal of Applied Security Research*, vol. 10, No. 4 (2015); M.A. Costanzo, & E. Gerrity, "The effects and effectiveness of using torture as an interrogation device: using research to inform the policy debate" / "Uticaji i efikasnost primjene mučenja kao alata prilikom saslušanja: primjena istraživanja za diskusiju o politikama"/, *Social Issues and Policy Review*, vol. 3, No. 1 (decembar 2009).

10 A.D. Biderman, "Social-psychological needs and 'involuntary' behaviour as illustrated by compliance in interrogation" / "Psihosocijalne potrebe i 'nevoljno' ponašanje ilustrirano povinovanjem tokom saslušanja", *Sociometry*, vol. 23, No. 2 (juni 1960.); D. Rejali, *Torture and Democracy* / "Mučenje i demokratija"/ (Princeton, NJ, Princeton University Press, 2007); A. McCoy, *A Question of Torture: CIA Interrogation from the Cold War to the War on Terror* / "Pitanje mučenja: CIA-ina saslušanja od hladnog rata do rata protiv terorizma"/ (New York, Metropolitan Books, 2007).

24. Pokazalo se da metode ispitivanja koje koriste psihološku prisilu, kao što je manipuliranje percepcijom sagovornika o vlastitoj krivnji (npr. predočavanjem lažnih dokaza), ili njegovim razumijevanjem posljedica priznanja (npr. umanjivanje ili preuveličavanje posljedica osuđujuće presude za navodno krivično djelo, sugeriranje blaže kazne ili davanje moralnih opravdanja) dovodi do davanja netačnih informacija i povećava stopu lažnih priznanja.¹¹ Prijetnja ili stvarno nanošenje tjelesne ozljede sagovorniku dovodi do stanja povećanog stresa, što se negativno odražava na prisjećanje i također može uzrokovati slabije prisjećanje tačnih ili pouzdanih informacija.¹²
25. Pokazalo se da navodeća ili sugestivna pitanja kontaminiraju sagovornikova sjećanja i kvare njegove iskaze.¹³ Kod osumnjičenih takve sugestivne i manipulativne metode umanjuju pouzdanost informacija, povećavajući istovremeno izgled za davanje lažnih priznanja i donošenje nepravednih osuđujućih presuda.¹⁴
26. Kada osobe koje vode intervju pristupe intervjuu sa namjerom ishođenja priznanja, veća je vjerovatnost da će biti pod uticajem „sklonosti potvrđi“ (eng. confirmation bias) i biti skloni tumačenju informacija na način koji potvrđuje njihovo uvjerenje o krivnji. To također može imati nesvjestan negativan uticaj na njihovo tumačenje materijalnih dokaza ili analizu drugih podataka. U praksi to znači da će osobe koje vode intervju prije koristiti navodeća ili sugestivna pitanja, kao i taktike prisile, manipulacije i pritiska da bi potvrdili vlastitu hipotezu ili prethodno formirano mišljenje o upletenosti ili krivici sagovornika.¹⁵ Dokazano je da takva preuranjena predviđanja krivice dovode do nepravednih osuđujućih presuda, sudskih

11 C.A. Meissner, A.D. Redlich, S.W. Michael, J.R. Evans, C.R. Camilletti, S. Bhatt, & S. Brandon, "Accusatorial and information-gathering interrogation methods and their effects on true and false confessions: a meta-analytic review" / "Akuzatorne i metode saslušanja za prikupljanje informacija i njihove posljedice na istinita i lažna priznanja: meta-analički pregled", *Journal of Experimental Criminology*, vol. 10, No. 4 (2014); Kassin et al. "Police-induced confessions" / "Priznanja koja potiče policija" / (fusnota 5).

12 R.S. Stawski, M.J. Sliwinski, & J.M. Smyth, "The effects of an acute psychosocial stressor on episodic memory" / "Posljedice akutnog psihosocijalnog stresora na epizodno pamćenje", *European Journal of Cognitive Psychology*, vol. 21, No. 6 (2009).

13 E.F. Loftus, "Intelligence gathering post-9/11" / "Prikupljanje obavještajnih podataka nakon 11.9.", *American Psychologist*, vol. 66, No. 6 (2011).

14 B.L. Garrett, "Contaminated confessions revisited" / "Ponovno razmatranje kompromitovanih priznanja", *Virginia Law Review*, vol. 101, No. 2. (april 2015.); R.A. Leo, "Why interrogation contamination occurs" / "Zbog čega dolazi do kompromitovanja saslušanja", *Ohio State Journal of Criminal Law*, vol. 11, No. 1 (2013).

15 C.A. Meissner, & S.M. Kassin, "You're guilty, so just confess!": cognitive and behavioural confirmation biases in the interrogation room" / "Krivci ste, samo priznajte!": kognitivne i bihevioralne sklonosti potvrđi u sobi za ispitivanje" u *Interrogations, Confessions, and Entrapment*, G.D. Lassiter, ed. (Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2004).

grešaka i nekažnjivosti stvarnih krivaca.¹⁶

27. Neke osobe su posebno podložne sugestivnom ispitivanju. Lične karakteristike sagovornika, kao što je dob, psihosocijalne ili intelektualne poteškoće mogu ga učiniti povodljivijim i podložnijim pritisku, lukavstvu i obmani pri ispitivanju i time povećati rizik od davanja nepouzdanih informacija ili lažnih priznanja.¹⁷ Arhivske analize lažnih priznanja su više puta pokazale da među osobama koje su lažno priznale djelo prevladavaju maloljetnici i sagovornici sa psihosocijalnim ili intelektualnim poteškoćama.¹⁸
28. Često se pogrešno tvrdi da je moguće s preciznošću otkriti da osoba laže na osnovu njenih neverbalnih ponašanja.¹⁹ Neki tvrde da obuka omogućava osobama koje vode intervju da razlikuju situacije u kojima sagovornici govore, odnosno ne govore istinu, prateći njihove emocionalne reakcije, govor tijela ili fiziološke reakcije. Radi se o nepouzdanim pokazateljima prevare.²⁰ Osim toga, brojna naučna istraživanja su zaključila da tehnologije za „detekciju laži“ nisu precizne,²¹ te da kada se koriste mogu dovesti do nepravilnih presuda i sudskih pogrešaka.²²

-
- 16 F.M. Narchet, C.A. Meissner, & M.B. Russano, "Modelling the influence of investigator bias on the elicitation of true and false confessions" /"Modeliranje uticaja istražiteljeve pristranosti na ishođenje istinitih i lažnih priznanja"/, *Law & Human Behavior*, vol. 35, No. 6 (decembar 2011.); A.A.S. Zuckerman, "Miscarriage of justice – a root treatment" /"Sudske greške - tretiranje uzroka"/ *Criminal Law Review*, 323 (maj 1992.); K.A. Findley, M.S. Scott, "The multiple dimensions of tunnel vision in criminal cases" /"Višestruke dimenzije nesagledavanja svih činjenica u krivičnim predmetima"/, *Wisconsin Law Review*, vol. 2 (juni 2006).
- 17 A. Vrij, *Detecting Lies and Deceit: Pitfalls and Opportunities*, /Otkrivanje laži i obmane: zamke i prilike/, 2nd ed. (West Sussex, England, John Wiley & Sons, 2011); Vrij et al. "Psychological perspectives on interrogation" /"Psihološki aspekti saslušanja"/ (fusnota 5); Gudjonsson, *The Psychology of False Confessions* /"Psihologija lažnih priznanja"/ (fusnota 5).
- 18 Drizin & Leo, "The problem of false confessions" /"Problem lažnih priznanja"/ (fusnota 7). S.R. Gross, K. Jacoby, D.J. Matheson, N. Montgomery, & S. Patil, "Exonerations in the United States 1989 through 2003" /"Oslobađajuće presude u SAD 1989-2003./, *Journal of Criminal Law & Criminology*, vol. 95, No. 2 (2005).
- 19 Pogledati npr. F. Inbau, J. Reid, J. Buckley, & B. Jayne, *Criminal Interrogation and Confessions*, /"Saslušanja i priznanja u krivičnom postupku"/ 5th ed. (Burlington, Mass., Jones & Bartlett Publishers, 2011).
- 20 P.A. Granhag, A. Vrij, & B. Verschuere, eds., *Deception Detection: New Challenges and Cognitive Approaches* /"Otkrivanje obmane: Novi izazovi i kognitivni pristupi"/ (Chichester, UK, John Wiley & Sons, 2015).
- 21 J. Synnott, D. Dietzel, & M. Ioannou, M. "A review of the polygraph: history, methodology and current status", /"Pregled poligrafa: istorijat, metodologija i trenutni status"/ *Crime Psychology Review*, vol. 1, No. 1 (2015); E. Rusconi & T. Mitchener-Nissen "Prospects of functional magnetic resonance imaging as lie detector" /"Perspektive funkcionalne magnetne rezonance kao detektora laži"/, *Frontiers in Human Neuroscience*, vol. 7, No. 594 (septembar 2013.); National Research Council, *The Polygraph and Lie Detection* /"Poligraf i otkrivanje laži"/ (Washington, DC, The National Academies Press, 2003).
- 22 D. Church, "Neuroscience in the courtroom: an international concern" /"Neuronauka u sudnici: međunarodni problem"/, *William and Mary Law Review*, vol. 53, No. 5 (2012); J.H. Marks, "Interrogational neuroimaging in counterterrorism: a 'no-brainer' or a human rights hazard?" /"Neurosniimanje prilikom saslušanja u borbi protiv terorizma: očito rješenje ili rizik za ljudska prava?"/ *American Journal of Law & Medicine*, vol. 33, No. 2-3 (2007).

Istraživanje efikasnih praksi

29. Brojna istraživanja potvrđuju efikasnost pristupa zasnovanog na prikupljanju informacija prilikom obavljanja intervjua. Metode usmjerene na uspostavljanje odnosa sa sagovornikom koje ne podrazumijevaju prisilu nude skup djelotvornih tehnika koje obučeni profesionalci mogu uspješno koristiti za prikupljanje informacija od značaja za krivični postupak ili obavještajnih podataka od sagovornika, uključujući osumnjičene u krivičnim postupcima, žrtve, svjedoke i obavještajne izvore.
30. Uspostavljanje i održavanje odnosa sa sagovornikom je adaptivna vještina koja pomaže da se između ljudi uspostavi funkcionalan odnos i omogućava bolju komunikaciju.²³ Podrazumijeva da osoba koja vodi intervjua uspostavlja vezu sa sagovornikom koja je zasnovana na povjerenju i poštivanju ljudskog dostojanstva.²⁴ Za to je potrebno da se pokaže iskrena empatija kao i da se sagovornika uvjeri da će se s njim pravedno postupiti.²⁵
31. Tehnike zasnovane na uspostavljanju odnosa sa sagovornikom omogućavaju sagovorniku da sam odlučuje šta će reći, a šta ne i potiče pozitivnu interakciju između osobe koja vodi intervjua i sagovornika,²⁶ povećavajući tako izgleda za

23 F. Gabbert, L. Hope, K. Luther, G. Wright, M. Ng, & G.E. Oxburgh, "Exploring the use of rapport in professional information-gathering contexts by systematically mapping the evidence base" / "Istraživanje primjene uspostavljanja odnosa sa sagovornikom u kontekstima profesionalnog prikupljanja informacija kroz sistematsko mapiranje dokazne baze", *Applied Cognitive Psychology* (November 2020); A. Abbe, & S.E. Brandon, "The role of rapport in investigative interviewing: a review" / "Uloga uspostavljanja odnosa sa sagovornikom u istražnim razgovorima: pregled" / *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, vol. 10, No. 3 (2013).

24 L. Brimbal, S.M. Kleinman, S. Oleszkiewicz, & C.A. Meissner, "Developing rapport and trust in the interrogative context: An empirically-supported and ethical alternative to customary interrogation practices" / "Uspostavljanje odnosa i povjerenja u kontekstu saslušanja: empirijski dokazana i etička alternativa uobičajenim praksama saslušanja" / *Interrogation and Torture: Integrating Efficacy with Law and Morality*, S.J. Barela, M. Fallon, G. Gaggioli, J.D. Ohlin, eds. (Oxford, Oxford University Press, 2020).

25 Empatija je multidimenzionalna pojava koja obuhvata i kognitivne procese i emocionalne (ili afektivne) sposobnosti. Odnosi se na mogućnost razumijevanja perspektive sagovornika i sposobnost uvažavanja emocija i nedaća drugih. U suštini je pred-svjesna pojava i može se svjesno pokrenuti ili prekinuti. Vidi npr., G.E. Oxburgh, & J. Ost, "The use and efficacy of empathy in police interviews with suspects of sexual offences" / "Korištenje i efikasnost empatije u policijskom ispitivanju osumnjičenih za seksualne delikte", *Special Edition of the Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, vol. 8, No. 2 (juni 2011); B. Baker-Eck, R. Bull, & D. Walsh, "Investigative empathy: a strength scale of empathy based on European police perspectives", / "Empatija u istrazi: skala jačine empatije na osnovu perspektiva evropske policije", *Psychiatry, Psychology and Law*, vol. 27, No. 3 (2020).

26 R. Bull, & A. Rachlew, "Investigative interviewing: from England to Norway and beyond" / "Ispitivanje u istrazi: od Engleske do Norveške i šire", in *Interrogation and Torture*, Barela et al., eds. (fusnota 24); L.J. Alison, E. Alison, G. Noone, S. Elntib, & P. Christiansen, "Why tough tactics fail and rapport gets results: Observing Rapport-Based Interpersonal Techniques (ORBIT) to generate useful information from terrorists", / "Zašto taktika strogoće ne uspijeva, a uspostavljanje odnosa sa sagovornikom daje rezultate: interpersonalne opservacijske tehnike zasnovane na uspostavljanju odnosa (ORBIT) za prikupljanje korisnih informacija od terorista", *Psychology, Public Policy, and Law*, vol. 19, No. 4 (2013).

prikupljanje tačnih informacija.²⁷

32. Osoba koja vodi intervju može olakšati uspostavljanje odnosa sa sagovornikom ponašajući se na sljedeći način: pronaći šta imaju zajedničko, bez pretvaranja, u smislu zajedničkih interesa, identiteta ili stavova, koristeći vještine aktivnog slušanja.²⁸
33. Nalazi velikog broja istraživanja o tome kako se u ljudskom pamćenju kodiraju, pohranjuju i izvlače informacije iskorišteni su za definisanje metoda intervjuja koje efikasno potiču sagovornike na detaljan i tačan prikaz i svode na minimum dejstvo faktora koji mogu uticati na njihove iskaze. To obuhvata korištenje otvorenih, nesugestivnih pitanja²⁹ i omogućavanje osobi da se slobodno prisjeća događaja ili informacija prema vlastitom sjećanju i bez prekidanja od osobe koja vodi intervju.³⁰
34. Strateški isplanirano ispitivanje fokusira intervju na ključna pitanja za razmatranje. Ova tehnika također omogućava osobi koja vodi intervju da utvrdi

27 C.E. Kelly, J.C. Miller, & A.D. Redlich, "The dynamic nature of interrogation" /"Dinamička priroda saslušanja"/, *Law and Human Behavior*, vol. 40, No. 3 (juni 2016); J.H. Kieckhafer, J.P. Vallano, & N. Schreiber Compo, "Examining the positive effects of rapport building: when and why does rapport building benefit adult eyewitness memory?" /"Analiza pozitivnih efekata uspostavljanja odnosa: kada i zašto uspostavljeni odnos pogoduje pamćenju odraslih svjedoka?"/ *Memory*, vol. 22, No. 8 (2014); U. Holmberg, & K. Madsen, "Rapport operationalized as a humanitarian interview in investigative interview settings", /"Uspostavljeni odnos u operativnoj primjeni kao humani razgovor u kontekstima ispitivanja u istrazi"/ *Psychiatry, Psychology & Law*, vol. 21, No. 4 (2014).

28 C.J. Dando, & G.E. Oxburgh, "Empathy in the field: towards a taxonomy of empathic communication in information gathering interviews with suspected sex offenders" /"Empatija na terenu: ka taksonomiji empatične komunikacije u razgovorima za prikupljanje informacija sa osumnjičenima za seksualne delikte"/, *European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, vol. 8, No. 1 (January 2016); Alison et al., "Why tough tactics fail" (fusnota 26).

29 D. Walsh, & R. Bull, "What really is effective in interviews with suspects? A study comparing interviewing skills against interviewing outcomes" /"Šta je zapravo djelotvorno u ispitivanju osumnjičenih? Komparativna analiza vještina i ishoda ispitivanja"/, *Legal and Criminological Psychology*, vol. 15 (2010); M.B. Powell, R.P. Fisher, & R. Wright, "Investigative interviewing" /"Razgovori u istrazi"/, u *Psychology and law: An empirical perspective*, N. Brewer, D. Kipling, & D. Williams, eds. (New York, NY, Guilford Press, 2005).

30 R.P. Fisher, & R.E. Geiselman, *Memory enhancing techniques for investigative interviewing: The cognitive interview*. /"Tehnike za bolje prisjećanje u istražnim razgovorima: kognitivni razgovor"/(Springfield, IL, Charles C Thomas, Publisher, 1992); R. Paulo, P. Albuquerque, F. Vitorino, & R. Bull, "Enhancing the cognitive interview with an alternative procedure to witness-compatible questioning" /"Poboljšanje kognitivnog razgovora alternativnim postupkom za ispitivanje kompatibilno sa svjedokom: prisjećanje po grupiranju kategorija"/ *Psychology, Crime, & Law*, vol. 23, No. 10 (2017); A. Memon, C.A. Meissner & J. Fraser, "The cognitive interview: a meta-analytic review and study space analysis of the past 25 years" /"Kognitivni razgovor: metaanalitički pregled i analiza istraživanja u proteklih 25 godina"/, *Psychology, Public Policy, & Law*, vol. 16, No. 4 (2010).

da li su date informacije u skladu sa prethodno prikupljenim informacijama.³¹

35. Opsežna istraživanja u suštini pokazuju da intervjui zasnovani na uspostavljanju odnosa sa sagovornikom i bez upotrebe prisile:
- a. Stimulišu komunikaciju između osobe koja vodi intervju i sagovornika
 - b. Olakšavaju prisjećanje
 - c. Povećavaju tačnost i pouzdanost pruženih informacija
 - d. Omogućavaju ispitivanje istinitosti pruženih informacija
 - e. Povećavaju vjerovatnoću da će proznanje biti istinito i da će obilovati informacijama
 - f. Smanjuju rizik od dobijanja lažnih informacija ili lažnih priznanja.

Pravni temelji

36. Glavni pravni standardi koji podupiru ove principe su čvrsto utemeljeni u međunarodnom pravu, oslanjajući se na imperativne pravne norme (jus cogens), međunarodno običajno pravo, ugovorne obaveze i međunarodnu, regionalnu i domaću sudsku praksu. Ovi standardi se primjenjuju na sve pravne sisteme i mogu se ugraditi u domaće pravo, uzimajući u obzir raznolikost pravnih postupaka.
37. Vođenje efikasnih intervjua je utemeljeno na međunarodnom pravu i standardima ljudskih prava.³² Pravne norme navedene u nastavku su ključne za djelotvornu praktičnu primjenu okvira za obavljanje intervjua sadržanog u ovim principima:
- a. Sloboda od mučenja i drugih oblika zlostavljanja (pravo na humano postupanje)
 - b. Sloboda od proizvoljnog hapšenja i pritvaranja (pravo na slobodu i sigurnost)

31 G. Nahari, & A. Vrij, "The verifiability approach: advances, challenges and future prospects" / "Pristup provjerljivosti: pomoci, izazovi i buduća perspektiva" / u Handbook of Legal and Investigative Psychology, R. Bull & I. Blandón-Gitlin, eds. (New York, NY, Routledge, 2019); P.A. Granhag & M. Hartwig, "The strategic use of evidence technique" / "Strateško korištenje dokazne tehnike" / u Granhag, Vrij & Verschuere, eds., Deception Detection (fusnota 20); S. Oleszkiewicz, & S.J. Watson, "A meta-analytic review of the timing for disclosing evidence when interviewing suspects" / "Metaanalitički pregled tajmiranja objelodanjanja dokaza prilikom ispitivanja osumnjičenih", Applied Cognitive Psychology, vol. 35, No. 2 (2020).

32 Posebno Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Rezolucija Generalne skupštine 217 A (III) od 10. decembra 1948.; Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR), Rezolucija Generalne skupštine 2200 A (XXI), od 16.12.1966.

- c. Pravo na prezumpciju nevinosti
 - d. Pravo na šutnju i pravo na zaštitu od prisilnog samooptuživanja
 - e. Pravo na pravično suđenje
 - f. Pravo na zaštitu od diskriminacije
38. Zabrana mučenja je apsolutna i obavezujuća za sve države te primjenjiva u svim okolnostima.³³ Metode prisile u obavljanju intervjua i drugo postupanje koje ima za cilj ponižavanje, zastrašivanje, prikupljanje informacija ili iznuđivanje priznanja od osoba s kojima se obavlja intervju, upotrebom prisile ili prijetnji, ili koje na drugi način umanjuje sposobnosti osobe s kojom se obavlja intervju da odlučuje ili rasuđuje, mogu predstavljati mučenje ili druge oblike zlostavljanja.³⁴
39. Pravilo isključenja, koje je samo po sebi obavezna norma međunarodnog običajnog prava od koje se ne može odstupiti, sadržano je u zabrani mučenja i drugih oblika zlostavljanja. Prema pravilu isključenja je nezakonito pozivati se na ikakve informacije ili izjave, uključujući i prihvatanje ili priznanje krivice, koje su dobijene kao rezultat mučenja, ili drugog oblika zlostavljanja, u bilo kojem pravnom postupku (osim protiv osoba koje su optužene za takvo zlostavljanje, kao dokaz da je konkretna izjava ili informacija data ili pribavljena).³⁵
40. Međunarodno pravo štiti sljedeće konkretne standarde, koji se stalno unapređuju i kojima se osigurava da se osobe ne podvrgavaju mučenju ili drugim oblicima zlostavljanja, niti drugim apsolutno zabranjenim praksama, kao što je prisilni nestanak i izvansudska pogubljenja:
- a. Upotreba sile pri hapšenju ili zadržavanju i pritvaranju dozvoljena je samo kada je to prijeko potrebno i samo ako su druga sredstva neučinkovita, odnosno ne obećavaju postizanje željenog rezultata. Mora biti zakonita, srazmjerna, imati legitiman cilj i uvijek poštivati

33 Član 7. MPGPP; čl. 2. Konvencije Ujedinjenih nacija protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (UNCAT); čl. 3. Ženevskih konvencija iz 1949.

34 Član 16. UNCAT; A/71/298, tačka 44 (fusnota 3); vidi npr., Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), Selmouni protiv Francuske, br. 25803/94, presuda, 28. juli 1999., tačke. 102-105.

35 Član 15. UNCAT; Komitet za ljudska prava, Opšti komentar br. 20, član 7. Zabrana mučenja ili okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol. I), 10. mart 1992., tačka 12; A/HRC/25/60, Izveštaj posebnog izvijestitelja o mučenju, 10. april 2014.; vidi također CAT/C/GC/2, Komitet protiv mučenja, Opšti komentar br. 2, Implementacija člana 2. u državama potpisnicama, 24. januar 2008., tačka 6; pogledati npr. CAT/C/30/D/219/2002, tačka 6.10.

pravo na život.³⁶

- b. Upotreba manje ubojitog oružja uvijek treba biti pažljivo ocijenjena i kontrolisana. Vatreno oružje se ne smije upotrebljavati osim kada je to prijeko potrebno za legitimnu svrhu i samo kada se ovi ciljevi ne mogu ostvariti manje ekstremnim sredstvima.³⁷
- c. Upotreba tjelesnog kažnjavanja i naprava kao što su lanci, okovi za noge i električni pojasevi za omamljivanje je sama po sebi bolna i/ili ponižavajuća i uvijek zabranjena.³⁸
- d. Sredstva i tehnike obuzdavanja mogu se upotrebljavati samo kao posljednja mjera; njihova upotreba mora biti zasnovana na individualnoj procjeni rizika; moraju se upotrebljavati najmanje nametljiva sredstva kojima se mogu postići legitimni sigurnosni ciljevi; njihova upotreba treba biti regulisana zakonom i evidentirana - nikada se ne smiju upotrebljavati kao kazna i moraju se skinuti čim prestane potreba za njihovom upotrebom.³⁹
- e. Sistematsko otvaranje i održavanje ažuriranih službenih registara i evidencija svih osoba lišenih slobode.⁴⁰
- f. Upotreba samice mora biti striktno propisana zakonom. Samica se smije koristiti samo u izuzetnim slučajevima kao krajnja mjera i mora trajati što je kraće moguće, te samo uz odobrenje nadležnog organa. Nikada ne smije biti duža od 15 dana i zabranjena je za osobe sa psihosocijalnim poteškoćama, djecu i trudnice odnosno dojilje.⁴¹

36 Član 2. MPGPP; Osnovni principi o upotrebi sile i vatrenog oružja od strane službenika za provođenje zakona (Osnovni principi), 1990; A/ RES/34/169, Kodeks ponašanja za službenike za provođenje zakona, 17. decembar 1979.; Pravilo 82 A/RES/70/175,

Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za tretman zatvorenika (Pravila Nelsona Mandele); A/HRC/ RES/46/15, Rezolucija Vijeća za ljudska prava, 23. mart 2021., tačka 14; vidi tkđ. E/CN.4/2004/56, Izvještaj posebnog izvijestitelja o mučenju, 2003, tačka 44.

37 Osnovni principi, 1990; A/RES/34/169; A/HRC/46/15, tačka 12; vidi tkđ. CCPR/C/GC/36, Komitet za ljudska prava, Opšti komentar br. 36: član 6., pravo na život, 3. septembar 2019., tačka 14.

38 Pravila 43 i 47 Pravila Nelsona Mandele; pravilo 67 A/RES/45/113, Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (Pravila iz Havane), 14. decembar 1990.

39 Pravila 47 i 48 Pravila Nelsona Mandele; A/RES/43/173 Skup načela za zaštitu svih osoba pod bilo kojim oblikom pritvora ili zatvora (Skup načela), 9. decembar 1998.

40 Član 17. stav 3. Međunarodne konvencije za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka (Konvencija o prisilnom nestanku), 2007.; A/HRC/RES/31/31, Rezolucija Vijeća za ljudska prava, 24. mart 2016., tačka 9.

41 Pravila 37, 43, 44, 45 Pravila Nelsona Mandele; Komitet za ljudska prava, Opšti komentar br. 20, tačka 6; A/66/268 Izvještaj posebnog izvijestitelja o mučenju, 2011.; Pravilo 22 A/C.3/65/L.5, Pravila Ujedinjenih nacija za tretman zatvorenika i vanzatorske mjere za žene koje su počinile krivična djela (Bangkoška pravila), 6. oktobar 2010.; Pravilo 67 Pravila iz Havane.

- g. Disciplinske mjere moraju biti u skladu sa ljudskim dostojanstvom, zakonite i srazmjerne, te izrečene u skladu sa procesnim zahtjevima i propisno evidentirane.⁴²
41. Pravo na ličnu slobodu i sigurnost igra ključnu ulogu u zaštiti fizičkog i mentalnog integriteta svih osoba. Pravo na slobodu zahtijeva da ni jedna osoba ne bude podvrgnuta proizvoljnom hapšenju ili pritvaranju. Prakse poput prisilnog nestanka, tajnog pritvaranja i produženog pritvora bez mogućnosti komunikacije sa pritvorenikom su proizvoljne i apsolutno zabranjene u bilo koje vrijeme prema međunarodnom pravu.⁴³
42. Osobe koje se u krivičnom postupku intervjuišu u svojstvu osumnjičenih ili optuženih su često lišene slobode. Nadležni organi moraju osigurati da se sa takvim osobama i dalje postupa humano i da imaju tretman i uslove u pritvoru propisane standardima međunarodnog prava, uključujući Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za tretman zatvorenika (Pravila Nelsona Mandele).⁴⁴
43. Svako privođenje, zadržavanje ili lišenje slobode mora biti zakonito i provedeno u skladu sa zakonom propisanim osnovama i postupcima te prema međunarodnom pravu, kao što je postupanje po nalogu suda ili u skladu sa utvrđivanjem osnovane sumnje. Svaki slučaj hapšenja ili lišenja slobode mora biti neophodan, srazmjeran i predstavljati krajnju mjeru. Obavljanje intervjuja ili vođenje istrage sami po sebi nisu dovoljan zakonski osnov da policijski ili pravosudni organi nekoga liše slobode.⁴⁵
44. Svaka odluka o hapšenju i pritvaranju mora biti zasnovana na procjeni konkretnih okolnosti te osobe i svih opravdanih i potkrijepljenih razloga koji ukazuju na rizik da bi ta osoba mogla pobjeći, uništiti dokaze, uticati na svjedoke ili počiniti novo krivično djelo. Nadležni organi bi trebali razmotriti da li se ijedan od utvrđenih rizika može ublažiti primjenom vanzatrovskih alternativa lišenju slobode. Otpust osumnjičenog ili optuženog iz pritvora može podlijegati neophodnim, srazmjernim i nediskriminatornim mjerama kojima se otklanjaju konkretni rizici povezani sa tim pojedincem, kao što su garancije njegovog prisustva na suđenju ili prisustva intervjuu. Mogu se nametnuti određeni uslovi za otpust iz pritvora, kao što je jamstvo. Ti uslovi trebaju biti najmanje moguće restriktivni imajući u vidu konkretne utvrđene

42 Pravila 36 i 37 Pravila Nelsona Mandele; Načelo 30 Skupa načela.

43 Član 9. stav (1) MPGPP; član 17. Konvencije o prisilnom nestanku; član 37. tačka (b) Konvencije o pravima djeteta, 20. novembar 1989.

44 Pravila Nelsona Mandele; A/HRC/RES/46/15, tačka 6.

45 Član 9. stav (1) MPGPP; član 17. Konvencije o prisilnom nestanku.

rizike, te moraju biti nediskriminatorni.⁴⁶

45. Prezumpcija nevinosti nalaže da se osumnjičeni ili optuženi smatraju nevinim sve dok se njihova krivica ne dokaže pred sudom. To znači da je teret dokazivanja krivice izvan razumne sumnje na tužilaštvima koja sudu moraju predložiti potkrepljujuće dokaze u tom smislu.⁴⁷ Ako osobe koje vode intervju poštuju ovaj princip u praksi povećavaju izgleda da će informacije koje prikupljaju biti tačne i pouzdane, te da će se moći koristiti kao zakonit i prihvatljiv dokaz u postupku.
46. Prezumpcija nevinosti podrazumijeva i pravo na šutnju, te pravo na zaštitu od prisilnog samooptuživanja. To pravo osobama koje ispituju nadležni organi garantuje da mogu odbiti da odgovaraju na pitanja ili daju komentare, radi izbjegavanja samooptuživanja ili iz bilo kojeg drugog razloga. Šutnja osumnjičenog ili optuženog ne bi trebala imati nikakvog uticaja na eventualno utvrđenje o krivici ili nevinosti pred sudom i ne smije uticati na njihovo pravo na prezumpciju nevinosti.⁴⁸
47. Nadležni organi moraju osigurati da sve osobe koje se intervjuišu ostvaruju svoja ljudska prava bez negativnog razlikovanja bilo koje vrste i da se prema njima postupa bez diskriminacije.⁴⁹ Stvarna sloboda od diskriminacije u praksi osigurava da sve osobe koje se intervjuišu budu jednake pred zakonom i da se prema njima postupa sa poštovanjem i dužnim uvažavanjem i posebnom zaštitom u svim ranjivim situacijama u kojima bi se mogli nalaziti.
48. Temeljni pravni principi navedeni u ovom dijelu također pružaju osnov za niz važnih pravnih i procesnih garancija za zaštitu od maltretiranja i drugih zlostavljajčkih praksi. Te garancije čine sastavni dio sveobuhvatnog procesa intervjuisanja. Ako se efikasno primjenjuju, štite ljudska prava sagovornika⁵⁰ i garantuju integritet informacija pribavljenih tokom intervjua.

46 A/RES/45/110, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za nezatvorske mjere (Tokijska pravila), 2. april 1991.; vidi također smjernicu br. 4 Smjernica UNHCR-a o primjenjivim kriterijima i standardima koji se odnose na zadržavanje tražitelja azila i alternative zadržavanju, 2012.; str. 17-24 UNODC-ovog Priručnika o osnovnim principima i obećavajućim praksama za alternative za zatvorske kazne, 2007.

47 Član 14. stav (3) MPGPP; CCPR/C/GC/32, Komitet za ljudska prava, Opšti komentar br. 32: Član 14., Pravo na jednakost pred sudovima i tribunalima i na pravično suđenje, 23. august 2007., tačka 30.

48 Član 6. stav (2) i 14. stav (3) MPGPP14(3); Član 55(2)(b) Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda, 17. juli 1998.; pravilo 111 Pravila Nelsona Mandele; načela 15 i 24 Skupa načela; vidi također ESLJP, John Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 18731/91, presuda, 1996., tačka 45.

49 Član 2. stav (1) MPGPP; Komitet za ljudska prava, Opšti komentar br. 18: Zabrana diskriminacije, usvojen na trideset sedmom zasjedanju, 10. novembar 1989.

50 A/HRC/RES/31/31; vidi također R. Carver & L. Handley, Does Torture Prevention Work? /Da li sprečavanje mučenja djeluje?/ (Liverpool, UK, Liverpool University Press, 2016).

Temelji profesionalne etike

49. Podrazumijeva se da osobe koje efikasno vode intervjuue poštuju najviše etičke standarde. Propisi struke u organima za provođenje zakona i drugih nadležnih organa za prikupljanje informacija, kao što su etički kodeksi ili kodeksi profesionalnog ponašanja, definišu svrhu, vrijednosti i očekivanja u pogledu primjerenog ponašanja.⁵¹ Ti profesionalni standardi bi trebali upravljati svim aspektima dužnosti službenih lica, uključujući razgovore, u skladu sa obavezama iz međunarodnog prava.
50. Svaka osoba koja vodi razgovor bi se trebala opredijeliti da poštuje etičke principe. Ne bi smjela zanemariti princip zbog potrebe za ekspeditivnošću, čak i kada je pod velikim pritiskom da to učini (npr. zbog ograničenog vremena ili zahtjeva da se ostvare rezultati). Vršeci ovlasti i primjenjujući zakon, osobe koje vode intervjuu bi trebale pribaviti čvrst, odbranljiv ishod, koji prolazi etički, sudski i test javnosti.
51. Profesionalni etički kodeksi za službenike za provođenje zakona ističu važnost poštovanja, pravičnosti i poštenja kao temelja svih intervjuua:
- Poštovanje podrazumijeva poštivanje zakona, prava i dostojanstva osobe, te integritet procesa prikupljanja informacija. Također podrazumijeva poštovanje individualne autonomije, uključujući pravo izbora svakog sagovornika da li će govoriti ili ne.
 - Pravičnost znači da će osobe koje vode intervjuu sa sagovornicima postupati pravedno, bez favoriziranja ili diskriminacije. Pravičnost znači profesionalno postupanje i samokontrolu u svakom trenutku, čak i u slučaju provokacija, te ostavljanje svih ličnih stavova po strani.
 - Poštenje znači iskren i istinit odnos sa sagovornicima. Osobe koje vode intervjuu ne manipulišu sagovornicima, niti ih zavaravaju lažima, netačnim navodima, preuveličavanjem, djelomičnim istinama ili bilo kojim drugim sredstvima.
52. U svakom trenutku očekuje se da službena lica koriste javna ovlaštenja zakonito, pravično i odgovorno. Svaka nezakonita radnja počinjena u službenom svojstvu predstavlja zloupotrebu ovlaštenja. Neetičko postupanje, kao što je laganje i manipulisanje, bi se također moglo okarakterizirati kao zloupotreba ovlaštenja.

51 Vidi, npr. A/RES/34/169; Međunarodna asocijacija šefova policije (IACP), Etički kodeks za organe za provođenje zakona, oktobar 1957.; Južnoafrička regionalna organizacija za saradnju šefova policija (SARPCffCO), Rezolucija iz Hararea o SARPCCO Kodeksu ponašanja za policijske službenike, 31. avgust 2001.; Rec (2001)10, Evropski kodeks policijske etike, Vijeće Evrope, 19. septembar 2001.

53. Osobe koje vode intervju imaju etičku dužnost da prihvate najefikasnije dostupne metode koje štite prava i dostojanstvo sagovornika, ali i integritet postupka. Osobe koje vode intervju imaju i odgovarajuću dužnost da odbijaju taktike prisile, jer one štete sagovorniku, ugrožavaju cilj prikupljanja tačnih informacija i mogu prerasti u kršenje ljudskih prava.

Princip 2 ▶ 0 praksi

Efikasan intervju je sveobuhvatan proces prikupljanja tačnih i pouzdanih informacija, uz primjenu povezanih pravnih mjera zaštite.

Sveobuhvatan proces

54. Efikasan intervju je proces, a ne samo jedan događaj. Obuhvata sve interakcije istražnih i organa koji prikupljaju informacije sa osobama koje treba ispitati. Počinje onog trenutka kada neki pojedinac bude identifikovan kao osoba od koje službeno lice želi prikupiti informacije i traje tokom samog intervjua te završava onda kada osoba koja vodi intervju zaključi procjenu procesa i analizu rezultata. Postupanje sa sagovornikom tokom procesa, odnosno prije, tokom i nakon obavljanja svih intervjua, je ključno za integritet samog procesa.
55. Vođenje intervjua je složen adaptivan proces u koji su uključena ljudska bića, ljudska ponašanja i ljudska prava. Na proces utiču uslovi iz okoline, a na ishode mogu uticati postupci osobe koja vodi intervjui svih uključenih nadležnih organa. Stoga je osoba koja vodi intervju fokusirana na prikupljanje informacija, a ne na poriv da ishodi priznanje, te održava fleksibilan, a ne linearan pristup kako bi uspješno prikupila pouzdane i tačne iskaze. Osim toga, svaki intervju je različit pa se osobe koje vode intervju trebaju oslanjati na najbolju stručnu prosudbu kada odlučuju o narednim koracima u bilo kojem konkretnom trenutku, ali u svakom slučaju moraju postupati u skladu sa ovim principima.
56. Intervjui nisu izolirani događaji, već čine dio šire istrage ili prikupljanja informacija. Intervju će biti vođen u skladu sa ciljevima šire operacije i drugim dostupnim dokazima. Isto tako, informacije prikupljene tokom

intervjua mogu se koristiti za prilagođavanje ciljeva i strategija široj istrazi ili čak ukazati na nove pravce istrage. Informacije prikupljene tokom intervjua mogu biti ključne, budući da obično predstavljaju osnov za naredne odluke, kao što su odluke o tome da li će se ići u krivično gonjenje ili ne, te mogu biti izvedene kao važni dokazi u pravnim ili drugim postupcima.

57. Efikasan proces intervjuisanja će obično podrazumijevati sljedeće:
- a. Temeljitu pripremu i planiranje
 - b. Osigurati primjenu relevantnih zaštitnih mjera tokom cijelog procesa
 - c. Pristupiti otvoreno, uključujući i izbjegavanje predrasuda
 - d. Stvoriti ambijent bez prisile
 - e. Uspostaviti i održavati odnos sa sagovornikom
 - f. Koristiti zakonite i naučno potvrđene tehnike ispitivanja
 - g. Aktivno slušati i omogućiti sagovorniku da govori slobodno i do kraja
 - h. Procjenu i analizu prikupljenih informacija i procesa intervjuisanja.

Tačne i pouzdane informacije

58. Cilj svih intervjua je pribaviti tačne i pouzdane informacije od sagovornika. Cilj nikada nije potvrditi uvjerenje osobe koja vodi intervju o tome šta se desilo, niti prisiliti sagovornika da dâ informacije. Tačne i pouzdane informacije pružaju osnov za utemeljeno odlučivanje nadležnih organa koji provode istrage i postupke prikupljanja informacija.
59. Traženje tačnih informacija u intervjuu znači da osobe koje vode intervju nastoje dobiti što tačniji i dosljedniji opis događaja. Sjećanje može biti krhko, neprecizno, nepotpuno i moguće je brzo zaboravljanje. Stoga osobe koje vode intervju trebaju nastojati da prikupe i evidentiraju iskaz o onome što se dogodilo u toku događaja koji je predmet ispitivanja, koji će biti činjenično što bogatiji i što potpuniji bez izostavljanja ili iskrivljavanja.
60. Traženje pouzdanih informacija u toku intervjua znači da će iskaz, pod uvjetom da je dan bez ometanja ili prisile, vjerovatno biti pouzdan i uspješno proći provjere, na primjer u kasnijem pravnom postupku.

Pravne mjere zaštite

61. Pravne i procesne mjere zaštite zasnovane na međunarodnim pravnim normama su ključna komponenta procesa intervjua. Njihova djelotvorna primjena prije, u toku i nakon intervjua doprinosi

uspješnosti procesa, osiguravajući poštivanje ljudskih prava i unapređujući pouzdanost i dokaznu vrijednost prikupljenih informacija. Povećavaju vjerovatnost da će razgovori biti profesionalni i efikasni, te da će se ispoštovati pravično postupanje sa sagovornikom tokom cjelokupnog procesa prikupljanja informacija i sudskog postupka. Stoga je u interesu nadležnih organa, uključujući i osobe koje vode intervju, da vode računa da se prema sagovornicima postupa dostojanstveno i poštujući relevantne pravne standarde, s obzirom da se na taj način osiguravaju pravno utemeljeni ishodi.

62. Nadležni organi moraju osigurati efikasnu implementaciju sljedećih mjera zaštite tokom cijelog procesa intervjuja:⁵²
- a. Pravo na upoznavanje sa pravima
 - b. Pravo na šutnju
 - c. Pravo na upoznavanje sa razlozima hapšenja i bilo kakvim optužbama u vrijeme hapšenja
 - d. Pravo na prevodioca ili tumača
 - e. Pravo na obavještanje srodnika ili treće strane o pritvoru
 - f. Pravo na pristup advokatu, uključujući i putem besplatne pravne pomoći
 - g. Pravo na pristup ljekaru i nezavisnom medicinskom pregledu
 - h. Pravo na kontakt sa vanjskim svijetom
 - i. Evidencija osoba kojima je određen pritvor
 - j. Potpuni snimak/zapisnik o intervjuu
 - k. Pravo na pregled i potpisivanje zapisnika o intervjuu
 - l. Pravo da bez odlaganja bude izveden pred sudiju ili drugi sudski organ
 - m. Pristup djelotvornim i nezavisnim mehanizmima za pritužbe i nadzor.

Prije razgovora - osigurati okruženje bez prisile

63. Poštovanje i ostvarivanje ljudskih prava od prvog trenutka kontakta između sagovornika i nadležnih organa je ključno za stvaranje ambijenta bez prisile. Time se službenicima organa za provođenje zakona, obavještajnih, sigurnosnih ili vojnih organa omogućava da uspostave uslove koji pogoduju prikupljanju tačnih i pouzdanih informacija u toku intervjuja i ispunjavanje obaveza date države prema međunarodnom pravu te zaštita prava sagovornika.
64. Nezakonito i neprofesionalno ponašanje i nedostatak odgovornosti u ranim fazama

52 A/HRC/RES/31/31; A/HRC/RES/46/15, tačke 4 i 5.

kontakta može nanijeti nepopravljivu štetu sveukupnom sudskom postupku.

65. Stereotipi i predrasude mogu naškoditi intervjuu i ugroziti otvoren pristup zasnovan na uspostavljanju odnosa između sagovornika, koji je neophodan da bi se intervjuom došlo do tačnih informacija. Osobe koje vode intervju bi trebale pojačati fokus na vlastito postupanje kako bi spriječile da svjesne i nesvjesne predrasude u vezi sa identitetom, osobinama ili profilom sagovornika utiču na njihovo ispitivanje i tumačenje dobijenih informacija.
66. 'Neformalni razgovori'⁵³ kojima se rizikuje zaobilaženje službenih intervjua ili primjenjivih mjera zaštite se ne bi trebali dešavati. Kada se donese odluka o hapšenju, službenici trebaju mogućim sagovornicima postaviti samo ograničen broj pitanja mimo službenih intervjua, kao što su pitanja o ličnim ili biografskim podacima koji su neophodni za svrhe hapšenja i provođenja procedura prijema u pritvorsku ustanovu.
67. Rizik od nezakonitog i nehumanog postupanja je posebno visok nakon privođenja ili hapšenja i prije dolaska na službeno priznato pritvorsku lokaciju. Rizici koji se povezuju sa ovim periodom obuhvataju pretjeranu upotrebu sile, zloupotrebu sredstava obuzdavanja, improvizirano ispitivanje sa upotrebom prisile i produžene periode zadržavanja u transportnim vozilima, što sve može predstavljati mučenje.⁵⁴
68. Kada se donese odluka o određivanju pritvora, nadležni organi moraju voditi računa da ta osoba bude bez odlaganja odvedena u službeno priznato mjesto pritvora. Svaki put kada se pritvorenik prevozi iz ili u pritvorski objekat (ili drugu lokaciju, kao što je zgrada suda), radi intervjua, prevoz mora biti human i bezbjedan po sama lica i za okruženje. Procedure sigurnog prevoza pritvorenika trebaju biti praćene kompletnim i odgovarajućim evidencijama u službenom registru u kojem se otvara pritvorski dosije za svakog pojedinca i evidentiraju podaci kao što su vrijeme lišenja slobode, osobe nadležne za njegovo čuvanje, stanje pri dolasku i vrijeme dolaska u pritvorski objekat.⁵⁵
69. Zlostavljanje ili uslovi koji ne ispunjavaju standarde u ovom početnom periodu mogu se negativno odraziti na istragu i svaki naredni intervju. Moguć je otpor sagovornika prema razgovoru, ili kognitivne i fizičke posljedice koje umanjuju njihovu sposobnost da u potpunosti razumiju i ostvaruju svoja prava, kao i sposobnost da daju tačne i pouzdane informacije. Osim što je zakonska dužnost

53 Ovo se odnosi na svaku komunikaciju između službene osobe i osumnjičenog, svjedoka, žrtve ili druge osobe od interesa, koja nije službeni intervju.

54 Vidi A/72/178, Izvještaj posebnog izvjestitelja o mučenju, 20. juli 2017.

55 Član 17. Konvencije o prisilnom nestanku.

službenih lica, osiguravanje zaštite ljudskih prava i dostojanstva sagovornika u ovom periodu također doprinosi integritetu svih narednih postupaka.

70. Kada je osoba zadržana u pritvoru prije ili između intervjuja, nadležni organi moraju osigurati da ona boravi u uslovima koji su u skladu sa ljudskim pravima i da se poštuje njeno dostojanstvo u svakom trenutku. To podrazumijeva i ispunjavanje njihovih osnovnih potreba za hranom, vodom, odgovarajućom temperaturom i adekvatnim odmorom.⁵⁶
71. Intervjui ne bi trebali trajati predugo. Trebali bi se obavljati u okruženju koje ne zastrašuje i u skladu je sa ljudskim pravima⁵⁷ i poštuje privatnost i ličnu sigurnost. Optimalni fizički uslovi za sagovornika mogu poboljšati koncentraciju, poticati uspostavljanje odnosa, unaprijediti komunikaciju i olakšati pouzdano prisjećanje.

Redovno informisanje sagovornika

72. Prva prilika za stvaranje povjerenja i uspostavljanje odnosa je da se pokaže briga za sagovornika. To će biti izglednije kada se sagovorniku u ranoj fazi pruže jasna objašnjenja razloga zbog kojih je priveden na ispitivanje, koje formalnosti se primjenjuju na intervju i kako će se on odvijati. Objašnjavanje procedura i vjerovatnih aktivnosti pruža ranu priliku da se pokaže iskrenost, omogućiti predvidivost, postupi s poštovanjem i pažnjom i promoviše povjerenje.⁵⁸
73. Prilikom lišenja osobe slobode, organi koji izvršavaju mjeru moraju toj osobi jasno objasniti kakva se radnja provodi (npr. hapšenje), pravne i činjenične osnove za tu radnju⁵⁹ i jasno je upoznati sa njenim pravima.⁶⁰ Organ pritvora treba da poduzme sve mjere da bi se osiguralo da tokom cijelog procesa osoba razumije i razloge i prava, uključujući i to kako da ostvaruje i svrsishodno koristi svoja prava.
74. Pravo da ga organ pritvora obavijesti o razlozima za hapšenje primjenjuje se bez obzira na način ili formalnost odnosno neformalnost hapšenja i bez obzira na razloge za lišenje slobode. Informisanje o razlozima za hapšenje i svim

56 Član 16. UNCAT; A/HRC/RES/46/15, tačka 6; vidi također CPT/Inf (2019)9, 28. Opšti izvještaj CPT, april 2019., tačka 80; Afrička komisija za ljudska i narodna prava, Smjernice o uslovima lišenja slobode, policijskog zadržavanja i pritvora u Africi (Smjernice iz Luande), 28. juli 2016., pravilo 4(e); Međuamerička komisija za ljudska prava, Načela i najbolja praksa zaštite osoba lišenih slobode u Americi, odobrila Komisija na 131. redovnom periodu zasjedanja od 3. do 14. marta 2008., princip XI.

57 A/HRC/RES/31/31, tačka 12.

58 C.J. Place & J.R. Meloy, "Overcoming resistance in clinical and forensic interviews" / "Prevazilaženje otpora u kliničkim i forenzičkim intervjuima", International Journal of Forensic Mental Health, vol.17, No. 4 (2018).

59 Član 9. stav (2) MPGPP; A/HRC/RES/31/31, tačka 6; A/HRC/46/15, tačka 4.

60 A/HRC/RES/31/31, tačka 6; A/HRC/RES/46/15, tačka 4; načelo 13 Skupa načela.

optužbama je mjera zaštite od proizvoljnog hapšenja i omogućava osobi da osporava legalitet hapšenja i traži puštanje na slobodu ako smatra da su razlozi za hapšenje neosnovani, nevaljani ili na drugi način nezakoniti. To također omogućava osobi da osporava i traži izmjenu uslova i tretmana u pritvoru.

75. Informacije o pravima sagovornika i kako ih može ostvariti trebaju biti prenesene usmeno i jasnim, laičkim i preciznim jezikom pri hapšenju. Također trebaju biti dostavljene pismeno od strane organa pritvora po dolasku na mjesto pritvora na jeziku i u formatu koji sagovornik razumije. Uhapšena osoba treba potpisati pisani obrazac na kojem su navedena njena prava te joj se mora dopustiti da zadrži jedan primjerak za sebe.
76. Svim sagovornicima koji ne govore ili ne razumiju jezik nadležnih organa, uključujući i osobe sa senzornim invaliditetom, kao što su oštećenja vida, sluha i druga oštećenja, mora se obezbijediti stručan i nezavisan tumač. Tumač se mora obezbijediti bez odlaganja i tokom cijelog procesa intervjuisanja, a posebno kada se uhapšenoj osobi objašnjavaju njena prava i kada bira da iskoristi svoje pravo na advokata i ljekara ili zdravstvenog radnika.⁶¹

Obavještavanje porodice ili treće strane

77. Ključna mjera zaštite za pritvorenike je da se bez odlaganja obavijeste njihov član porodice, prijatelj ili druga osoba po njihovom izboru, o činjenici, te mjestu i okolnostima pritvaranja.⁶² Organ pritvora je odgovoran za omogućavanje komunikacije sa trećom stranom i evidenciju o tome ko je obaviješten i kada. Osim što se radi o zakonskoj obavezi, omogućavanje ovog kontakta sa vanjskim svijetom je i prilika da se uspostavi povjerenje i odnos sa pritvorenikom.
78. Nadležni organi mogu odložiti obavještavanje treće osobe samo u izuzetnim okolnostima i samo ako je odlaganje propisano zakonom i neophodno da bi se spriječio rizik po istragu (kao što je sprečavanje uništavanja dokaza ili bijega saučesnika). Obrazloženje odlaganja treba biti detaljno evidentirano, dostupno advokatu i osobi lišenoj slobode, odobreno od strane tužioca ili sudije ili drugog relevantnog višeg dužnosnika i podlijevati sudskom nadzoru u smislu daljeg postojanja potrebe i srazmjernosti bilo kakvog odlaganja.⁶³
79. Strani državljani koji su uhapšeni ili pritvoreni moraju odmah biti obaviješteni o pravu na komunikaciju sa konzularnim ili diplomatskim predstavnikom njihove zemlje porijekla, a tražitelji azila trebaju biti obaviješteni o njihovom

61 [A/HRC/RES/31/31, tačka 12\(d\)](#); [A/HRC/RES/46/15, tačka 4](#); pravilo 55(2) Pravila Nelsona Mandele; načelo 14 Skupa načela; vidi također [A/RES/67/187, Principi i smjernice Ujedinjenih nacija o pristupu pravnoj pomoći u krivičnopravnim sistemima \(Principi i smjernice o pravnoj pomoći\) 20. decembar 2012., tačka 42\(d\)](#).

62 Član 17(2)(d) Konvencije o prisilnom nestanku; [A/HRC/RES/46/15, tačka 5](#); načelo 16 i 19 Skupa načela.

63 Načelo 16.4 Skupa načela; Principi i smjernice o pravnoj pomoći, tačka 43(e).

pravu da kontaktiraju relevantne međunarodne agencije.⁶⁴ Kontakt mora omogućiti organ pritvora.

Pristup advokatu

80. Sve pritvorene osobe sa kojima se obavlja intervju imaju pravo na advokata, uključujući i putem besplatne pravne pomoći, prije bilo kakvog ispitivanja od strane nadležnih organa, bez obzira na njihov status ili formalno svojstvo. Ovo pravo se primjenjuje od početka lišenja slobode.⁶⁵
81. Pristup advokatu je neraskidivo vezan za zaštitu prava, sprečavanje mučenja i drugog zlostavljanja i pomaže u zaštiti od prisilne samoinkriminacije.
82. Sagovornik ima pravo na advokata po vlastitom izboru, ili da mu se imenuje advokat po službenoj dužnosti kada to nalažu interesi pravde.⁶⁶ Ima pravo na konsultacije sa svojim advokatom, koje su povjerljive i za koje je ostavljeno dovoljno vremena, prije početka intervjuja. Službenici zaduženi za pritvor se moraju aktivno angažovati da se omogući pravovremeni dolazak advokata u dogovoru sa osobom koja vodi intervju (ako je to neka druga osoba).⁶⁷
83. Kada sagovornik zatraži advokata, razgovor, odnosno tzv. „neformalni razgovori“, se ne mogu nastaviti sve dok se sagovornik ne sastane sa svojim advokatom i ne bi se trebali odvijati bez prisustva advokata.
84. Sagovornici mogu da se odreknu svog prava na advokata. Ako, odnosno kada, se sagovornik odluči odreći prava na advokata, to odricanje mora biti dobrovoljno i pravilno evidentirano, te potpisano od strane pritvorene osobe. Svako ko se odrekao prava na advokata treba biti jasno upoznat s tim da se odricanje može poništiti u svakom trenutku.⁶⁸
85. Prisustvo advokata je obavezno u slučaju pritvorene djece koja se intervjuišu u svojstvu osumnjičenih.⁶⁹

Pristup ljekarskom pregledu i zdravstvenoj zaštiti

86. Nadležni organi su dužni da zaštite integritet i zdravlje svih osoba u njihovoj

64 Član 17(2)(d) Konvencije o prisilnom nestanku; A/HRC/RES/46/15, tačka 4; načelo 16.2 Skupa načela.

65 Član 14(3)(d) MPGPP; načelo 17 Skupa načela.

66 Član 14(3)(d) MPGPP; Principi i smjernice o pravnoj pomoći.

67 Principi i smjernice o pravnoj pomoći, tačka 43(d); načelo 18.3 Skupa načela; CCPR/C/GC/32, tačka 34.

68 Principi i smjernice o pravnoj pomoći, tačka 43(b).

69 Član 37(d) i 40(2)(b)(ii) CRC; vidi također Komitet za prava djeteta, CRC/C/GC/10, Opšti komentar br. 10 (2007), Prava djece u maloljetničkom pravosuđu, 25. april 2007., tačke 49-50.

nadležnosti. Pritvorenici moraju dobiti izričitu garanciju prava na pristup ljekaru i prava na ljekarski pregled od strane nezavisnog zdravstvenog radnika, bez odlaganja, od momenta lišenja slobode. Organ pritvora je također odgovoran da pritvorenicima obezbijedi pristup zdravstvenoj zaštiti u toku trajanja pritvora.⁷⁰

87. Ljekar ili drugi zdravstveni radnik treba evidentirati fizičko i mentalno stanje u kojem uhapšena ili pritvorena osoba ulazi u pritvorski objekat, uključujući znakove ili pritužbe na prekomjernu upotrebu sile prilikom hapšenja i transporta u ustanovu. Nezavisan medicinski pregled, u skladu sa Istanbulskim protokolom, treba obaviti bez odlaganja, ako to zahtijeva pritvorenik, odnosno kada postoji sumnja ili indikacija da je pritvorenik podvrgnut mučenju ili drugom zlostavljanju.⁷¹ Zdravstveni radnik koji obavlja pregled ne bi trebao biti član osoblja, odnosno funkcionalno zavisan od organa pritvora ili agencije za provođenje zakona. Ne treba obavljati nikakve intervjuue dok se ne završi medicinski pregled.
88. Medicinski pregledi trebaju biti besplatni, a obavljati ih trebaju odgovarajuće i adekvatno obučeni, nepristrasni i nezavisni zdravstveni radnici. Nadležni organi trebaju voditi računa da medicinsko osoblje koje učestvuje u pregledu bude onog spola koji preferira osoba koja se pregleda. Medicinsko osoblje treba voditi računa da pritvorenici daju slobodan i informisan pristanak prije i u toku pregleda, testiranja, ili liječenja. Treba poduzeti posebne mjere da bi se osiguralo da osobe sa invaliditetom dobiju informacije na takav način i u takvom obliku da mogu dati slobodan i informisani pristanak.⁷²
89. Svi medicinski pregledi trebaju se obavljati tako da ih službenici za provođenje zakona ne mogu čuti ni vidjeti. U vanrednim slučajevima, na zahtjev zdravstvenog radnika mogu se razmotriti posebne mjere sigurnosti, kao što je prisustvo službenika u blizini tako da ga se može pozvati ili da je u vidokrugu, ali nikada ne smije biti pozicioniran tako da čuje razgovor. Takve mjere mogu biti zabilježene u evidencijama o pregledu i evidencijama o pritvoru. Upotreba bilo kakvih sredstava vezivanja u toku medicinskog pregleda treba se izbjegavati i uvijek mora biti zasnovana na individualnoj

70 A/RES/34/169, član 6; načelo 24 Skupa načela; vidi također A/RES/37/194, Načela medicinske etike relevantna za zaštitu zatvorenika od mučenja (1983) (Načela medicinske etike) koja je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 18. decembra 1982.

71 Ured visokog komesara UN-a za ljudska prava (OHCHR), Priručnik za efikasno istraživanje i dokumentovanje mučenja i drugog okrutnog, nehumanog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Istanbulski protokol), 2004., HR/P/PT/8/Rev.1.

72 Član 25(d) CRPD; Lisabonska deklaracija Svjetskog medicinskog udruženja o pravima pacijenata (Lisabonska deklaracija), usvojena u septembru/oktobru 1981., izmijenjena i dopunjena u septembru 1995., redakcijski revidirana u oktobru 2005., ponovno potvrđena u aprilu 2015.; Istanbulski protokol, tačke 63-64.

procjeni sigurnosti koju provodi zdravstveni radnik.⁷³

90. Svi nalazi o mentalnom i fizičkom zdravlju trebaju biti dokumentovani, dostavljeni pritvoreniku i njegovom advokatu i dostupni po potrebi za kasnije pravne postupke. Pritvorenik ili osumnjičeni ima pravo na pristup dokumentaciji o njegovim medicinskim pregledima i liječenju.

Povjerljivost medicinskih podataka se mora strogo poštovati, a nemedicinsko osoblje ne bi trebalo imati pristup medicinskoj dokumentaciji ili izvještajima o povredama, osim u slučajevima kada za to postoji potreba.⁷⁴

91. Osobe sa kojima se obavlja intervju moraju biti fizički i psihički sposobne za to. Odgovarajuće zdravstveno stanje značajno pomaže u uspostavljanju povjerenja i odnosa sa sagovornikom te prisjećanju informacija.⁷⁵ Intervju sa nekim ko djeluje traumatizirano, uznemireno, iscrpljeno, pod uticajem alkohola ili u nekom drugom oslabljenom stanju može tu osobu izložiti ponovnoj traumatizaciji, povećati povodljivost, uzrokovati slab kvalitet informacija i rizik od osporavanja ili odbijanja dokaza u kasnijem pravnom postupku. Osobe koje vode intervju bi ga trebale privremeno odgoditi ukoliko se čini da sagovornik nije sposoban za intervju ili ako je zdravstveni radnik sugerisao da pritvorenik nije sposoban za intervju.

Pripreme za osobu koja vodi intervju

92. Kada je neki pojedinac identifikovan kao osoba sa kojom nadležni organi žele obaviti intervju, osoba koja je određena da vodi intervju treba početi sa temeljitim pripremama. Ove početne aktivnosti bi uvijek trebale biti u sklopu krovne strategije za obavljanje intervju tako da se dati intervju razmatra u kontekstu ukupne istrage ili operacije prikupljanja informacija.
93. Potpuno pripremljena osoba koja vodi intervju će moći efikasnije komunicirati sa sagovornicima, čime se povećava vjerovatnost pribavljanja pouzdanih informacija. Trud uloženi u planiranje smanjuje rizik od neuspjeha predmeta zbog procesnih ili drugih grešaka koje su se mogle izbjeći.
94. Prije početka razgovora ključno je da se istražna i dokazna vrijednost već prikupljenih informacija dovede do maksimuma. Osobe koje vode intervju bi trebale, koliko je to moguće, pribaviti i pregledati što više dostupnih dokaza odnosno informacija, kao što su već prikupljene izjave svjedoka i oštećenih, ranije izjave osumnjičenog,

73 Istanbulski protokol, tačke 6, 82.

74 Načelo 26 Skupa načela; Lisabonska deklaracija, tačka 7; Istanbulski protokol, tačka 65.

75 S. O'Mara (2020) "Interrogating the Brain: Torture and the Neuroscience of Humane Interrogation" / "Saslušavanje mozga: mučenje i neuronauka u humanom saslušanju" / u Interrogation and Torture, Barela et al., eds. (fusnota 24).

forenzički izvještaji, materijalni dokazi i elektronske slike i informacije. Osobe koje vode intervju bi trebale procijeniti relevantnost i pouzdanost dostupnih informacija i utvrditi informacijske praznine koje treba popuniti prije i tokom intervjua.

95. U pripremama za intervju i tokom cijelog procesa osobe koje vode intervju bi trebale biti oprezne i izbjegavati „sklonost ka ili pristrasnost dobijanju potvrde“. Osobe koje vode intervju bi trebale aktivno tražiti dokaze ili objašnjenja koja nadilaze njihove početne pretpostavke ili mišljenja, uključujući i one koji ukazuju na nevinost. Ako zadrže otvoren pristup prikupljanju informacija tokom cijelog procesa, osobe koje vode intervju će zadržati objektivnost u najvećoj mogućoj mjeri. Također bi trebali razmotriti alternativna prihvatljiva objašnjenja koja treba istražiti u toku intervjua da bi se uklonile sumnje o pitanjima koja se razmatraju i uspostavili uslovi za donošenje odluka zasnovanih na informacijama.
96. Za svaki intervju je neophodan plan intervjua u kojem će biti navedeni detalji kao što su ciljevi, pitanja koja treba postaviti, način vođenja zapisnika, vrijeme i mjesto održavanja intervjua i druge osobe koje će biti u prostoriji. Efikasni intervjui trebaju biti vremenski ograničeni i usmjereni na jasne ciljeve.⁷⁶ Planovi bi trebali omogućavati izvjesnu fleksibilnost, jer je svaki intervju različit, a međusobna razmjena će biti dinamična.
97. Znati kako i kada u toku razgovora predočiti dokaze i informacije je ključna vještina za osobe koje vode intervju te bi trebala biti uključena u njihove pripreme. Tačan trenutak objelodanjivanja potencijalnih dokaza može biti djelotvoran način za utvrđivanje pouzdanosti onoga što je sagovornik rekao. Ukoliko se dokazi predoče prerano svaka informacija data nakon toga može jednostavno prenositi ono što je sagovornik saznao u toku razgovora i smatra da bi trebao reći, a ne ono što je rezultat njegovog stvarnog sjećanja.⁷⁷ Planiranje odgovarajućeg trenutka za objelodanjivanje informacija stoga može umanjiti rizik od kontaminacije iskaza sagovornika. Svako strateško objelodanjivanje dokaza mora biti u skladu sa domaćim zakonom u pogledu prava osumnjičenog da dobije dovoljne informacije o optužbama kako bi mogao djelotvorno osporavati zakonitost hapšenja ili pritvora.
98. Osobe koje vode intervju bi prilikom svojih priprema trebale razmotriti kako će evidentirati ono što je rečeno. Prije intervjua, osoba koja vodi intervju bi

76 J.J. Cabell, S.A. Moody & Y. Yang, "Evaluating effects on guilty and innocent suspects: an effect taxonomy of interrogation techniques" / "Evaluacija učinaka na krive i nevine osumnjičene: učinci taksonomije tehnika saslušanja", *Psychology, Public Policy, and Law*, vol. 26, No. 2 (2020). D. Davis, & R.A. Leo, "Interrogation-related regulatory decline: ego depletion, failures of self-regulation, and the decision to confess" / "Regulatorno propadanje povezano sa saslušanjem: iscrpljivanje ega, nemogućnost samoregulacije i odluka o priznanju", *Psychology, Public Policy, and Law*, vol. 18, No. 4 (2012).

77 Granhag & Hartwig "The strategic use of evidence technique" / "Strateško korištenje dokazne tehnike", (fusnota 31).

uvijek trebala sagovornika i njegovog advokata upoznati sa načinom vođenja zapisnika o intervjuu i pribaviti njihov informisani pristanak.

99. Audiovizuelno snimanje omogućava osobi koja vodi intervju da se fokusira na samu razmjenu i štedi vrijeme u slučaju kasnijeg sudskog postupka. Audiovizuelno snimanje cjelokupnog intervjua je također važna mjera zaštite od zlostavljanja.⁷⁸ Ako se obavi ispravno rezultat je potpun i autentičan zapisnik o intervjuu.⁷⁹ Upotreba ove tehnologije olakšava istragu bilo kakvih navoda o zlostavljanju, što je u zajedničkom interesu i osobe koja vodi intervju i sagovornika u slučaju navoda o neprimjerenom postupanju.
100. Ako je oprema za snimanje dostupna, ali se ne koristi, treba evidentirati konkretne razloge i obrazloženje za to. Sva druga odstupanja od politika rada tog odjeljenja ili agencije za provođenje zakona o snimanju također trebaju biti dokumentovana. Sve elektronske snimke intervjua moraju se čuvati tokom razumnog vremenskog perioda i staviti na raspolaganje nadležnim osobama radi analize.⁸⁰
101. Osobe koje vode intervju trebaju verifikovati sve aspekte aktivnosti koje prethode intervjuu i postupanje sa sagovornikom, uključujući evidencije o pritvoru, da bi mogle procijeniti sve eventualne uticaje prethodnih aktivnosti na sam intervju.
102. Osoba koja vodi intervju bi trebala voditi računa da sve mjere zaštite koje se primjenjuju prije intervjua budu ispoštovane, što uključuje i saradnju sa pravnim zastupnicima. Time se doprinosi uspostavljanju odnosa sa sagovornikom, budući da osoba koja vodi intervju demonstrira poštivanje ljudskih prava i dostojanstva sagovornika i unapređuju se izgledi za prikupljanje pouzdanih informacija.
103. Osobe koje vode intervju imaju odgovornost da razmotre potrebe sagovornika koje su prethodno utvrdile službene osobe, kao i da procijene situacije povećane ranjivosti (uključujući emocionalno stanje sagovornika) i da se pripreme za njihovo odgovarajuće rješavanje. Na primjer, možda će trebati

78 Pravilo 9(c) Smjernica iz Luande; ESLJP, Doyle protiv Irske, predstava br. 51979/17, presuda, 23. maj 2019., tačka 99; CPT, 12. opšti izvještaj, CPT/Inf (2002)15, tačka 36; vidi također Fair Trials International i Helsinški komitet Mađarske, Izvještaj sa sastanka – događaj za razmjenu iskustava o audiovizuelnom snimanju saslušanja u krivičnom postupku, 9. novembar 2018.

79 Audiovizuelno snimanje bi trebalo obuhvatiti i osobu(e) koja(e) vodi(e) razgovor i sagovornika u istom kadru. Isključivi fokus na sagovorniku iskrivljuje percepciju osoba koje bi kasnije mogle gledati video zapis (npr. sudija ili porota), vidi G.D. Lassiter, L.J. Ware, M.J. Lindberg, & J.J. Ratcliff, "Videotaping custodial interrogations: toward a scientifically based policy" / "Videosnimanje saslušanja pritvorenih osoba: ka naučno utemeljenoj politici", u Police Interrogations and False Confessions, Lassiter & Meissner, eds. (fusnota 8).

80 Načelo 23 Skupa načela.

organizovati prisustvo trećih strana, kao što su pravni zastupnici i osobe za podršku za djecu ili sagovornike sa intelektualnim ili psihosocijalnim poteškoćama.

104. Osobe koje vode intervju bi trebale kontinuirano pratiti vlastite emocije o predmetu intervjua i osjećaje prema sagovorniku kako bi mogle sačuvati mir i samokontrolu u toku intervjua. Ukoliko se čini da to nije moguće, vođenje intervjua treba preuzeti druga osoba.

Tokom intervjua-uspostaviti i održavati odnos sa sagovornikom

105. Ukoliko žele biti efikasne, osobe koje vode intervju trebaju biti prilagodljive, pažljivo slušati, prenijeti empatiju i prihvatiti stav da je neprisilno, humano, etično i zakonito i prikladno ispitivanje u interesu svih učesnika, kako osobe koja vodi intervju, tako i sagovornika i organa koji prikupljaju informacije. Također trebaju uvažiti da je uloga osobe koja vodi intervju da pribavi najbolje moguće informacije za donošenje odluka. O krivici ili nevinosti odlučuju isključivo sudovi.
106. Uspostavljanje odnosa sa sagovornikom je ključno za djelotvorno prikupljanje informacija. Uspostavljanje odnosa u toku intervjua podrazumijeva izgradnju i održavanje odnosa koji se odlikuje poštovanjem i povjerenjem, nepostojanjem predrasuda, neagresivnim govorom tijela, pažnjom i strpljivošću. Time se smanjuju efekti neravnoteže moći koji se podrazumijeva u postupku intervjua.
107. Osoba koja vodi intervju bi trebala posvetiti vrijeme smislenoj interakciji sa sagovornikom i jasno ponoviti informacije o njegovim pravima i postupku intervjua. To po potrebi obuhvata i pomoć tumača i svih ostalih trećih strana koje pomažu u komunikaciji. Ako se čini da sagovornik ima dvojbe u pogledu svojih prava, osoba koja vodi intervju bi trebala ponovno pojasniti ta prava i utvrditi da li ih sagovornik shvata u dovoljnoj mjeri. U slučaju osumnjičenih u krivičnim predmetima, osobe koje vode intervju trebaju podsjetiti datu osobu na njeno pravo da ne odgovara na pitanja, kao i to da se njen iskaz može iskoristiti kao dokaz protiv nje.
108. Advokat koji prisustvuje intervjuu je pravni resurs, svjedok pravičnosti postupka i mjera zaštite od nesporazuma, pogrešnog predstavljanja i svih pokušaja da se razgovor obavi na nezakonit način. Ove funkcije služe unapređenju dokazne vrijednosti informacija prikupljenih tokom intervjua.

109. Osoba koja efikasno vodi intervju treba sa advokatom uspostaviti profesionalan radni odnos zasnovan na poštovanju. Advokat koji prisustvuje intervjuu ima pravo da postavlja pitanja, traži pojašnjenja, osporava predočene dokaze, nepravedna pitanja ili zlostavljачko ponašanje osobe koja vodi razgovor, te da općenito vodi računa o pravima svog klijenta.
110. Ukoliko sagovornik zatraži prisustvo advokata, čak i ako se prethodno odrekao tog prava, intervju će biti prekinut do dolaska advokata.
111. Osoba koja vodi intervju treba voditi računa o mentalnom i fizičkom stanju sagovornika tokom cijelog intervjua. Sagovorniku treba ostaviti dovoljno vremena za odmor bez prekidanja i obezbijediti odgovarajuće količine hrane i pića.
112. Postupak će biti efikasniji ako se na samom početku intervjua iznesu očekivanja. Na primjer, osoba koja vodi intervju bi trebala potaknuti sagovornika da kaže ako ne nešto ne razumije ili smatra da je pogrešno shvaćen. Sagovornike treba pozvati da iznesu što više relevantnih detalja, koliko su u mogućnosti, da prije odgovora razmisle koliko god im je potrebno i da pitaju i kažu ako im nešto treba.

Tehnike prikupljanja informacija

113. Aktivno slušanje pomaže osobi koja vodi intervju da procesira informacije koje daje sagovornik. Aktivnim slušanjem osoba koja vodi intervju pokazuje da prati šta sagovornik govori i da se trudi da to razumije. Osoba koja vodi intervju vodi računa da ne navodi sagovornika nenamjerno korištenjem vizuelnih znakova, uključujući zvukove, geste ili pitanja, koja bi se mogla protumačiti kao odobravanje ili neslaganje sa onim što osoba govori.
114. Sagovornika bi trebalo pozvati da objasni vlastitim riječima svoje učešće u ili znanje ili sjećanje o datom pitanju, te mu dozvoliti da dâ puni odgovor. Zatim se dato pitanje može detaljnije analizirati da bi se popunile eventualne praznine ili objasnile nedosljednosti.
115. Osoba koja vodi intervju općenito ne bi trebala prekidati sagovornika ili njegov tok misli, te bi uvijek trebala pažljivo slušati informacije koje daje sagovornik da bi uočila važne detalje i konkretne teme koje treba dodatno ispitati. Osim neprekidanja, treba iskoristiti šutnju u za to primjerenim momentima. Šutnjom osoba koja vodi intervju ukazuje da je prihvatljivo da se sagovornik zaustavi i razmisli, te da je spremna sačekati na više detalja.
116. Tip ispitivanja koji se koristi prilikom intervjua doprinosi postizanju željenih ciljeva i opštih ishoda. Cilj je prikupiti što više dobrovoljno datih i nekontaminiranih informacija. Svako pitanje treba imati svrhu i biti postavljeno bez osuđivačkog tona. Jezik koji se koristi treba biti jasan i

izbjegavati tehničke pojmove ili žargon i skraćenicе.

117. Otvorena pitanja, kao što je „objasnite mi“, „kažite mi“ ili „molim vas opišite“ smanjuju rizik od kompromitovanja sagovornikovog sjećanja. Takva pitanja će prije rezultirati sa više detalja i potpunijim odgovorima uz smanjenu mogućnost uticaja osobe koja vodi intervju.
118. Direktna pitanja kao što su „ko“, „šta“ i „gdje“ mogu biti neophodna da bi se pribavilo više detalja nakon što se prvo odgovori na otvoreno pitanje. Pomažu da se prikupe dodatne relevantne informacije i utvrde konkretne praznine i nedosljednosti koje treba dodatno ispitati. Sagovornici bi također mogli otkriti nešto što prethodno nisu.
119. Strateška upotreba informacija može pomoći u usmjeravanju intervjuja kako bi se osiguralo da su informacije koje se daju relevantne za svrhu intervjuja.
120. Precizni sažeci onoga što je sagovornik rekao mogu olakšati pozitivno odvijanje intervjuja i pomoći osobi koja vodi intervju i sagovorniku da se prisjete važnih detalja. Međutim, loše formulisani sažeci bi mogli kompromitovati iskaz sagovornika i otvoriti vrata pristranosti ili netačnostima. Sagovornici bi također mogli netačno sumiranje protumačiti kao znak da osoba koja vodi intervju nije slušala šta govore ili kao pokušaj manipulacije njihovim iskazom.

Nailaženje na otpor

121. Osobe koje vode intervju bi mogle naići na sagovornike koji ne žele govoriti. Stoga bi trebalo predvidjeti kako da se postave u takvoj situaciji. Odbijanje da se odgovori na pitanja može biti namjieran izbor. Na primjer, osumnjičeni u krivičnim predmetima imaju pravo da ne odgovaraju na pitanja i neki to pravo i ostvaruju. Takva odluka se mora poštovati i nema uticaja na pravo sagovornika na pretpostavku nevinosti.
122. Razlozi za eventualni otpor prema intervjuu mogu biti i opšta anksioznost ili nesigurnost u vezi sa postupkom, pogotovo ako data osoba nikada prije nije bila u sličnoj situaciji. Strah također može igrati ulogu. Na primjer, strah od policijskih i drugih državnih dužnosnika ili strah od negativnih posljedica po sebe ili druge ako se sazna da je osoba razgovarala sa nadležnim organima. Sagovornici također mogu biti psihološki pogođeni onim što su vidjeli, čuli ili doživjeli. Otpor prema razgovoru može biti i posljedica lične reakcije sagovornika prema osobi koja vodi intervju ili tumaču.
123. Također se može desiti da sagovornik želi pružiti informacije, ali ne može to učiniti. Razlog za to može biti da uopšte ne posjeduje relevantne informacije, ili da nije primijetio detalje. Može biti i da prolazak vremena ili stvari koje

su sagovornici doživjeli uzrokuju zaboravljanje prvobitnih detalja ili ih sprečavaju da ih se sjete.

124. Osobe koje vode intervju će povećati izgleda za uspješan intervju ako pokažu razumijevanje prema nečijoj nespremnosti na razgovor i pojasne da će se čuvati povjerljivost svih datih informacija onoliko koliko to omogućava zakon te poštujući dalje odbijanje razgovora. Osobe koje vode intervju ne bi trebale izvlačiti negativne zaključke iz nemogućnosti ili odbijanja sagovornika da odgovori na pitanja, te bi trebale zadržati neosuđujući stav kada sagovornik prizna krivična djela ili prenese po njega neugodne informacije.

Prekid intervjua

125. Dozvoljeno je i prikladno da osobe koje vode intervju naprave prekid kako bi se provjerile dobijene informacije ili obavile dodatne provjere. Slično tome, advokati ili sagovornik mogu zatražiti pauzu, primjerice radi odmora ili privatnih konsultacija. Odbijanje takvog zahtjeva može uticati na pouzdanost informacija prikupljenih iz intervjua.
126. Ako sagovornik traži lječarsku intervenciju, osoba koja vodi intervju mora odmah prekinuti intervju i osigurati zbrinjavanje bez odlaganja.
127. Ključno je da se osigura da se osobe ne ispituju kao svjedoci da bi se izbjegli zakonski zahtjevi za ispitivanje osumnjičenih.⁸¹ Ako osoba prvobitno intervjuisana kao svjedok postane osumnjičeni tokom intervjua, osoba koja vodi intervju bi trebala odmah zaustaviti intervju i izdati jasno upozorenje sagovorniku da se njegovo svojstvo promijenilo u svojstvo osumnjičenog. Osoba koja vodi intervju bi trebala upoznati sagovornika sa njegovim pravima i obezbijediti dovoljno vrijeme i resurse da bi sagovornik ostvario ta prava.

Zaključivanje intervjua - procjena i analiza

128. Osoba koja uspješno vodi intervju bi ga uvijek trebala završiti sa poštovanjem i u profesionalnom tonu. Time se ostavlja otvorena mogućnost za buduću komunikaciju, izbjegavajući mogući nesporazumi i može unaprijediti povjerenje u javne institucije.
129. Osoba koja vodi intervju bi trebala proći kroz prikupljene informacije sa sagovornikom (i advokatom, ako je bio uključen) i, ako postoji pisani zapisnik (za razliku od audio-video snimka), pozvati ih da ga potpišu i time potvrde njegovu tačnost. Treba evidentirati sve izmjene i dopune, te ako je relevantno,

svako odbijanje sagovornika da potpiše zapisnik o intervjuu.⁸² Sagovorniku i njegovom advokatu (ako je učestvovao) treba dostaviti primjerak svakog pisanog zapisnika.⁸³ Osoba koja vodi intervju bi zatim trebala dati sagovorniku odgovarajuće informacije o narednim fazama postupka.

130. Po završetku intervjuja osoba koja vodi razgovor vodi računa da informacije date u toku tog procesa podliježu odgovarajućem nivou privatnosti i zaštite podataka. To može značiti da se osigura da te informacije ne budu obznanjene javnosti ili institucijama na način koji bi mogao ugroziti prava sagovornika.
131. Procjena i analiza su sastavni dio uspješnog procesa intervjuja. Potrebno vrijeme za to može se razlikovati u zavisnosti od težine stvari, ali nikada ne treba žuriti. Osoba koja vodi intervju treba procijeniti i analizirati sljedeće:
 - a. Vrijednost i pouzdanost prikupljenih informacija i kako se one uklapaju u poznate dokaze, informacijske praznine i druge prikupljene obavještajne podatke.
 - b. Koje su dalje provjere potrebne u nastavku istrage ili operacije.
 - c. Da li su djelotvorno primijenjene sve relevantne mjere zaštite.

82 Vidi, npr., pravilo 9(e)(v) Smjernica iz Luande; CPT, 2. opšti izvještaj, CPT/Inf (92)3, tačka 39.

83 Načelo 23(2) Skupa načela.

Princip 3 ▶ 0 ranjivosti

Efikasan intervju zahtijeva utvrđivanje i zadovoljavanje potreba osoba u ranjivim situacijama, a sa kojima se obavlja intervju.

Intervju kao ranjiva situacija

132. Praktično sve osobe sa kojima se obavlja intervju nalaze se u ranjivoj situaciji zbog nejednake ravnoteže moći koja je svojstvena takvim kontaktima sa organima vlasti. Ta neravnoteža moći je naročito izražena kada je osoba sa kojom se intervju obavlja lišena slobode te samim tim potpuno zavisna od organa vlasti u smislu uživanja i ostvarivanja svojih ljudskih prava.
133. Osobe koje vode intervju moraju biti svjesne te neravnoteže moći i preduzeti korake u cilju njenog ublažavanja kako bi se garantovala zaštita svih sagovornika u skladu sa zakonom te istovremeno prikupile kvalitetnije informacije. Neravnoteža moći može kod sagovornika izazvati najrazličitija osjećanja, od blage uznemirenosti do ekstremnog straha. Te reakcije mogu uticati na fizičko, kognitivno i emocionalno stanje sagovornika tokom ispitivanja, na razumijevanje pitanja koja se postavljaju i posljedica odgovora, kao i na sposobnost donošenja promišljenih odluka u vlastitom najboljem interesu ili pružanja detaljnih i tačnih informacija. U najgorem slučaju, stanje povišenog stresa u kojem se neki sagovornici nalaze može uticati na njihovo sjećanje uslijed čega može doći do davanja lažnih informacija.
134. Praćenje smjernica datih u ovim Principima može pomoći u umirivanju sagovornika i doprinosi stvaranju ambijenta bez prisile. To ima posebno važnu ulogu u sprečavanju zloupotrebe ovlaštenja od strane osoba koje vode intervju, što podriva integritet samog postupka obavljanja intervjua, kao i u smanjenju broja visokorizičnih praksi „neformalnih intervjua” koje nose veliki rizik od zlostavljanja.

Osobe u posebno ranjivim situacijama

135. U slučaju kada je intervju popraćen određenim drugim specifičnim faktorima rizika sagovornici se mogu naći u posebno ranjivoj situaciji. U takvim slučajevima sagovornik ima dodatne potrebe i prava na koja nadležni organi moraju obratiti pažnju.⁸⁴

Neki od tih faktora rizika su na primjer:

- a. Starosna dob, pol, rod, rodni identitet ili rodno izražavanje, seksualna orijentacija
 - b. Nacionalna ili etnička pripadnost
 - c. Kultura ili vjeroispovijest
 - d. Fizičke, intelektualne ili psihološke poteškoće
 - e. Poteškoće u komunikaciji
 - f. Poteškoće u razumijevanju (uključujući jezičke barijere)
 - g. Nesposobnost čitanja i/ili pisanja
 - h. Stanja povezana sa godinama kao što je demencija
 - i. Pripadnost manjinskoj grupi ili marginalizovanoj društveno-ekonomskoj grupi.
136. Pošto je „ranjivost“ dinamičan i promjenjiv pojam neke od drugih situacionih karakteristika koje mogu povećati stepen ranjivosti su:
- a. Zdravstveno stanje poput povreda, bolesti, depresije, anksioznosti, intoksikacije, posttraumatskog stresnog poremećaja ili drugih oslabljenih ili izmijenjenih stanja.
 - b. Ranija traumatična iskustva, uključujući zlostavljanje i kršenje ljudskih prava u svojstvu žrtve ili svjedoka.
 - c. Imigracioni status, na primjer azilanti ili izbjeglice, nepriznat radnik migrant, nezakoniti migrant ili žrtva trgovine ljudima.
 - d. Trudnoća ili dojenje, osoba koja je primarni staratelj, a nije imala priliku da organizuje čuvanje djeteta.
 - e. Priroda krivičnog djela koje je predmet istrage, kao što su pedofilija, krivična djela protiv političkog uređenja ili krivična djela u oblasti terorizma.⁸⁵

84 Konvencija o eliminaciji svih vidova diskriminacije žena (CEDAW), A/RES/34/180 od 18. decembra 1979; Konvencija o eliminaciji svih vidova rasne diskriminacije (CERD), Rezolucija Generalne skupštine 2106 (XX) od 21. decembra 1965; Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (CPRD), A/RES/61/106, 24. januar 2007; Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, A/RES/45/158, 18. decembar 1990; pogledati također Deklaraciju Ujedinjenih nacija o pravima autohtonih naroda, A/RES/61/295, 2. oktobar 2007; the Bankoška pravila, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila), A/ RES/40/33, 29. novembar 1985; Pravila iz Havane; Međunarodna komisija pravnika (ICJ), Principi iz Džogdžakarte – Principi primjene međunarodnog prava ljudskih prava u vezi sa seksualnom orijentacijom i rodnim identitetom, mart 2007.

85 Pogledati, npr., A/68/295, Privremeni izvještaj posebnog izjavitelja o mučenju, 9. avgust 2013, tačka 67-72.

137. Rizici mogu varirati u zavisnosti od faktora kao što su kontekst, kultura i vrijeme. Karakteristike koje ukazuju na povećanu ranjivost mogu biti trajne ili privremene prirode. U nekim slučajevima povećana ranjivost osobe može biti očigledna ili već dokumentovana dok u drugim neće biti poznata ili lako uočljiva. Isto tako, ranjivost može biti rezultat kombinacije više faktora koji utiču na jedinstveni doživljaj stvarnosti i iskustva, kao i na povećanu ugroženost od diskriminacije i zlostavljanja.
138. Zbog samog svog uzrasta, djeca su uvijek u posebno ranjivoj situaciji tokom obavljanja intervjua te je neophodno preduzeti posebne mjere u cilju njihove adekvatne zaštite. Isto tako, osobe koje su prošle specijalističku obuku za obavljanje intervjua su podobnije za rad sa djecom. Treba voditi računa o najboljem načinu komunikacije i uspostavljanja odnosa sa djetetom, kao i o mjestu i vremenu obavljanja intervjua. Intervjue sa djecom koja su žrtve ili svjedoci bi trebale provoditi osobe koje su prošle specijalističku obuku.
139. Dijete koje ima status osumnjičenog nikada ne smije biti podvrgnuto ispitivanju niti se od njega smije zahtijevati da daje bilo kakve izjave ili potpisuje dokumente u vezi sa krivičnim djelom za koje se sumnjači bez prisustva i pomoći advokata i, načelno, odrasle osobe u koju dijete ima povjerenje i koja ima ulogu posrednika.⁸⁶ Djeca se ne mogu odreći prava na advokata.⁸⁷
140. Osobe koje vode intervjua moraju biti svjesne da određeno ponašanje može pojačati ranjivost te voditi računa da ne utiču na odgovore sagovornika. Tu spada:
- Sugestivnost, gdje se sagovornici, a naročito djeca i sagovornici sa psihosocijalnim i intelektualnim poteškoćama, lako pokolebaju i izrazito su osjetljivi na sugestivna i zbunjujuća pitanja ili na pritisak i obmanu tokom saslušanja uslijed čega mogu dati lažne ili nepouzdana informacije.
 - Pomirljivost, odnosno sklonost ka davanju potvrdnog odgovora bez razmišljanja, obično kako bi se intervjua što prije okončao.
 - Popustljivost, kada sagovornik govori ono što misli da osoba koja vodi intervjua želi da čuje kako bi izazvao željenu reakciju i izbjegao negodovanje ili zlostavljanje.

86 Pogledati, npr., Regionalno predstavništvo UNICEF-a za Evropu i Srednju Aziju, *Guidelines on Child-Friendly Legal Aid /Smjernice o pružanju pravne pomoći u skladu sa potrebama djeteta/*, oktobar 2018; Odbor ministara Vijeća Evrope, *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice /Smjernice Odbora ministara Vijeća Evrope o pravosuđu prilagođenom djeci/*, 17. novembar 2010, tč. 12, 88.

87 Čl. 37(d) i 40(2)(b)(ii) CRC; pogledati također CRC/C/GC/10, tč. 49-50.

141. Posebno ranjive situacije mogu nastati i zbog predrasuda, diskriminacije ili neosviještenosti, pomanjkanja obuke i odgovarajuće infrastrukture u institucijama.

Ovi nedostaci mogu uticati na institucionalne strukture i politike rada i/ili na individualno prosuđivanje i postupanje.

Procjena i postupanje u slučaju posebno ranjivih situacija

142. Nadležni organi bi trebali primjenjivati pojačanu zaštitu i posebne mjere u cilju ispunjavanja specifičnih potreba i prava osoba u posebno ranjivim situacijama, naročito u pogledu zaštite od diskriminacije i prinudne samoinkriminacije. To može iziskivati diferenciranu primjenu pravnih i proceduralnih garancija.
143. Prije pristupanja samom intervjuu, organi bi trebali provjeriti da li se sagovornik nalazi u ranjivoj situaciji i da li iziskuje posebnu pažnju. Pristup mora biti fleksibilan i prilagođen datoj situaciji. Osobe koje vode intervju i ostali nadležni organi bi, u svakom pojedinačnom slučaju, trebali provjeriti i utvrditi da li treba pozvati nekog drugog da obavi intervju, na primjer nekog drugog pola ili nekog ko je prošao specijalističku obuku, te da li treba konsultovati specijalizovane stručnjake. Neke korake treba propisati zakonom, a neke ostaviti procjeni osobe zadužene za obavljanje intervjuja.
144. Kod procjene i ispunjavanja potreba sagovornika, osoba koja obavlja intervju bi trebala pitanja i razgovor o predmetnim događajima svesti na minimum. Time se izbjegava rizik od mijenjanja ili kontaminacije sagovornikovo pamćenja prije formalnog ispitivanja.
145. Ranjivost ne mora nužno sprečavati sagovornika da pruži pouzdane informacije, to se često može postići uz podršku. Na primjer, sagovornicima koji imaju poteškoće sa sluhom ili govorom može biti potrebno obezbijediti stručnog prevodioca ili nekoga ko će im pružiti podršku. Konsultacije sa osobama koje dobro poznaju sagovornika, kao što su članovi porodice ili socijalni radnik, mogu osobi koja obavlja razgovor olakšati komunikaciju sa sagovornikom.
146. Vođenje detaljne evidencije o procjeni ranjivosti, uključujući korake koje je osoba zadužena za obavljanje intervjuja preduzela, predstavlja jednu od važnih mjera zaštite. Ta evidencija omogućava utvrđivanje koraka neophodnih za efikasnu komunikaciju, učešće u procesu razmjene informacija i sigurnost

sagovornika. Kada se radi o osumnjičenima, osobe zadužene za obavljanje intervjua bi trebale upoznati pravnog zastupnika sagovornika sa ranjivostima koje su utvrđene i koracima koji su preduzeti u cilju ispunjavanja potreba sagovornika.

147. Osobe zadužene za ispitivanje sagovornika u posebno ranjivim situacijama bi, po mogućnosti, trebale imati specijalističku obuku ili pomoć odgovarajućeg stručnjaka. Kada se radi o djeci, intervju podliježe posebnim procedurama, a obavljaju ga posebno obučena lica za vođenje intervjua.
148. Osoba koja obavlja intervju bi trebala preduzeti sve moguće korake kako mjesto i ambijent u kojem se intervju obavlja ne bi stvarali nelagodu kod sagovornika koji se nalazi u posebno ranjivoj situaciji.

Princip 4 ▶ O obuci

Efikasan intervju je profesionalna aktivnost koja zahtijeva posebnu obuku.

149. Svo osoblje koje obavlja intervju, uključujući policiju i službenike drugih organa za provođenje zakona, kao i obavještajnih i vojnih organa, bi trebalo proći posebnu obuku o uspješnom obavljanju razgovora – u skladu sa principima utvrđenim u ovom dokumentu. To će im pomoći u razumijevanju, pripremi i obavljanju intervju u skladu sa međunarodnim i domaćim pravom, institucionalnim pravilima i najvišim profesionalnim standardima.
150. Tehnike uspješnog obavljanja intervju treba podučavati u svim agencijama radi podsticanja institucionalnih promjena i uvođenja politika rada i metoda zasnovanih na otvorenom pristupu koji ima za cilj prikupljanje tačnih i pouzdanih informacija od svih kategorija sagovornika.
151. Postavljanje visokih profesionalnih standarda bi trebalo biti praćeno konkurentnom i strogom procedurom zapošljavanja službenika na osnovu kriterija za izbor i postupka kojim se gradi baza kvalifikovanog osoblja zaduženog za obavljanje intervju.

Posebna obuka

152. Posebna obuka garantuje visok stepen usklađenosti u pripremi i strukturisanju intervju. Obukom bi također trebalo obuhvatiti praktičnu metodologiju zasnovanu na odgovarajućim istraživanjima iz koje je vidljivo da određene tehnike obavljanja intervju olakšavaju dobijanje tačnih i pouzdanih izjava i smanjuju rizik od dobijanja lažnih informacija.

153. U okviru obuke o efikasnom obavljanju intervjua treba istaći značaj intervjua kao ključnog dijela jednog šireg istražnog postupka ili postupka prikupljanja informacija te, u konačnici, sudskog postupka bez obzira na nadležnost.

Naglašavanje efikasnosti intervjua i odgovarajućih mjera zaštite je od ključnog značaja za garantovanje ispunjavanja pozitivnih obaveza države po pitanju poštovanja ljudskih prava i sprečavanja mučenja ili zlostavljanja.⁸⁸

154. Neke od glavnih tema koje se obrađuju u okviru obuke o uspješnom obavljanju intervjua su:

- a. Otvorenost i izbjegavanje predrasuda
- b. Strateško planiranje i priprema
- c. Građenje i održavanje odnosa
- d. Prepoznavanje i reagovanje na specifične potrebe sagovornika
- e. Poštovanje međunarodnog prava ljudskih prava
- f. Garantovanje primjene mjera zaštite tokom čitavog postupka obavljanja intervjua
- g. Primjena naučno zasnovanih tehnika ispitivanja
- h. Korištenje vještina aktivnog slušanja i dozvoljavanje sagovorniku da u potpunosti odgovori na pitanja
- i. Komunikacija sa sagovornicima koji nisu raspoloženi za saradnju
- j. Komunikacija sa advokatom sagovornika
- k. Profesionalno započinjanje i završavanje intervjua
- l. Analiziranje prikupljenih informacija
- m. Procjena postupka obavljanja intervjua u cilju usavršavanja.

155. Dužinu obuke za vođenje intervjua treba planirati tako da se omogućí postavljanje neophodne teoretske osnove i prenošenje praktičnog znanja, uključujući praktične vježbe sa stvarnim primjerima iz operativnog rada, kao i povratne informacije od nadređenih i kolega.

156. Učešće osoba sa kojima je nekada obavljan intervjui drugih profila službenog osoblja (kao što su medicinsko osoblje, prevodioci i pomoćno osoblje) u praktičnim vježbama može obogatiti iskustvo obuke.

157. Dodatnu obuku treba organizovati za osobe zadužene za obavljanje intervjua, posrednike i prevodioce koji učestvuju u obavljanju intervjua sa osobama u posebno ranjivim situacijama, kao što su djeca i osobe sa psiho-socijalnim poteškoćama. U okviru te obuke treba dati smjernice o praćenju psihološkog dobrostanja sagovornika, kao i o tome kada treba obustaviti

intervju i potražiti pomoć odgovarajuće obučених stručnjaka.⁸⁹

158. Obuku također treba organizovati za rukovodno osoblje i osoblje koje nadzire rad osoba zaduženih za obavljanje intervjua kako bi usavršili svoje sposobnosti obavljanja intervjua, ali i naučili da procijene sveukupni kvalitet intervjua da bi osobama zaduženim za obavljanje intervjua mogli pružiti odgovarajuće povratne informacije i podršku.
159. Ostale relevantne osobe, kao što su sudije, tužiocі, službenici zaduženi za pritvor i branioci također treba upoznati sa efikasnim obavljanjem intervjua u cilju boljeg razumijevanja uloga i problema te omogućavanja vanjskog nadzora ili procjene u slučaju pritužbi.
160. Korištenjem tehnologije tokom obuke može se doprinijeti unapređenju kvaliteta budućih intervjua te obezbijediti dragocjeni podaci za buduća istraživanja. To podrazumijeva audiovizuelnu opremu za snimanje obuke i korištenje elektronski snimljenih intervjua kao primjera za praktični dio obuke.⁹⁰
161. Treba podsticati saradnju između agencija za provođenje zakona, vojnih i obavještajnih službi, nadzornih tijela, akademske zajednice i međunarodnih partnera po pitanju obuka. Treba podsticati objavljivanje i dostupnost akademskih i nezavisnih istraživanja.
162. Programe obuke treba redovno ažurirati kako bi bili u skladu sa najnovijim međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava i naučnim istraživanjima. Redovno uvođenje aktuelnih istraživanja i tehnika potvrđenih u praksi može obogatiti programe obuke.

Redovno stručno usavršavanje

163. Znanje i vještine u oblasti obavljanja intervjua treba stalno održavati. Uključivanjem uspješnog obavljanja intervjua u programe redovnog stručnog usavršavanja doprinosi se institucionalnoj posvećenosti etičkom i uspješnom obavljanju intervjua.
164. Neki od ključnih elemenata redovnog stručnog usavršavanja su opredijeljenost

89 Čl. 13 CRPD; Pravilo 12 Pekinških pravila; pogledati također Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime /Smjernice o postupcima u kojima učestvuju djeca u svojstvu oštećenih ili svjedoka krivičnih djela/, Rezolucija ECOSOC-a 2005/20, 22. juli 2005.

90 Čl. 11 UNCAT

rukovodstva, redovna obnova znanja stečenog na obuci u cilju usavršavanja tehnika, ispravljanja grešaka i upoznavanja sa najnovijim relevantnim istraživanjima.

165. Programi redovnog stručnog usavršavanja bi agencijama, a naročito nadređenima, trebali omogućiti praćenje i mjerenje uspješnosti obavljanja intervjua, utvrđivanje potreba za daljom obukom, bolju primjenu novih tehnologija i upoznavanje sa najnovijim istraživanjima.

Princip 5 ▶ O odgovornosti

Efikasan intervju zahtijeva transparentne i odgovorne institucije

Institucionalne procedure i analiza

166. Standardne operativne procedure, kodeksi ponašanja i drugi propisi nadležnih organa doprinose efikasnoj praksi obavljanja intervjua i podstiču promjenu institucionalne kulture.
167. U skladu sa članom 11. Konvencije UN protiv mučenja nadležni organi su dužni da provode sistematsko, detaljno i opsežno preispitivanje postojećih pravila, uputstava, metoda i praksi vezanih za obavljanje intervjua.⁹¹ Na osnovu te procjene istražni organi bi trebali usvojiti i objaviti standardne operativne procedure, politike rada i kodekse ponašanja u kojima se propisuju standardi koje osoblje zaduženo za obavljanje intervjua mora poštovati. Te norme moraju biti usklađene sa međunarodno priznatim standardima ponašanja službenika organa za provođenje zakona i drugih službenika zaduženih za obavljanje intervjua.
168. U okviru redovnih analiza organi bi također trebali procijeniti i stepen finansijskih sredstava uloženi u intervjue, uključujući odgovarajuću primjenu tehnologije. Redovna analiza može doprinijeti primjeni i poštovanju usaglašeni domaćih standarda uz njihovo redovno ažuriranje.
169. Prilikom ovih analiza može se koristiti znanje i pomoć nezavisnih istraživača, iskusnih praktičara i organizacija koje posjeduju iskustvo i posvećenost efikasnom obavljanju intervjua.
170. Transparentnost i odgovornost treba postojati na svim nivoima, uključujući individualni, nadzorni i organizacioni nivo.

91 Čl. 11 UNCAT; pogledati također A/HRC/RES/31/31, tč. 11-12; A/HRC/RES/46/15, tč. 10.

171. Transparentnost je od ključnog značaja za očuvanje povjerenja građana u integritet institucije i kompletnog pravosuđa. Organi bi trebali objaviti svoja interna pravila i procedure koje se odnose na obavljanje intervjua.
172. Osobama sa kojima se obavlja intervju, njihovim porodicama, advokatima i drugim službenicima koji pružaju pravne usluge, kao i nadzornim mehanizmima mora se garantovati pravo pristupa informacijama.⁹²
173. Svi lični podaci prikupljeni tokom intervjua moraju biti zaštićeni od neprimjerene upotrebe uz poštovanje principa povjerljivosti i privatnosti, kao i zakona i propisa o zaštiti podataka.⁹³

Efikasno vođenje evidencije

174. Efikasno evidentiranje informacija je preduslov za transparentnost i odgovornost. Kvalitetno vođenje evidencije također može pomoći u ranoj identifikaciji rizika, planiranju rada, raspodjeli resursa, postupcima provjera i istraživanjima.
175. U slučaju lišavanja slobode, obavezno se, što je prije moguće, priprema individualni zapisnik o lišavanju slobode, po mogućnosti u elektronskoj formi.⁹⁴
176. O svim intervjuima obavezno se vodi tačan zapisnik, po mogućnosti uz pomoć audiovizuelne tehnologije. Iako će se audiovizuelno snimanje možda morati uvoditi postepeno, prednosti i uštede vezane za pouzdane zapisnike su očigledne.
177. Audiovizuelni zapisnici olakšavaju provjeru eventualnih navoda o zlostavljanju tokom razgovora što je u interesu kako osoba koje tvrde da su bile zlostavljane tako i osoba koje su obavljale intervju protiv kojih su usmjereni ti navodi o zlostavljanju.

92 Čl. 18 Konvencije o prisilnom nestanku; čl. 20 Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja (OPCAT), A/RES/57/199, 18. decembar 2002.

93 Čl. 20 Konvencije o prisilnom nestanku; čl. 21 OPCAT.

94 Čl. 17(3) Konvencije o prisilnom nestanku; princip 12 Zbirke principa; pogledati također Pravilo 9(c) Smjernica iz Luande; ESLJP, Doyle protiv Irske, tč. 99.

Prevenција i prijava nepravilnosti

178. Poštovanje i posvećenost efikasnom obavljanju intervjuja i primjeni odgovarajućih mjera zaštite mora biti ugrađeno u interna pravila, kodekse ponašanja i postupak ocjenjivanja rada nadležnih organa.
179. Sve agencije koje obavljaju intervjuje bi trebale imati samoregulirajuće interne odjele za žalbe i istragu sa jasnim internim lancem komandovanja, nepristrasnim izvještavanjem, zaštitom od odmazde, kao i posebnim procedurama za korekciju, sankcioniranje i pokretanje krivične istrage u slučajevima zloupotrebe ili kršenja pravila.⁹⁵
180. U slučaju nepoštovanja internih pravila o obavljanju intervjuja trebao bi uslijediti odgovarajući institucionalni odgovor koji može uključivati različite mjere od organiziranja ponovne obuke do disciplinskog postupka. U slučaju ozbiljnog kršenja zakonskih obaveza kao što je apsolutna zabrana mučenja i zlostavljanja obavezno je pokretanje krivičnog postupka i izricanje sankcija.⁹⁶ Sve slučajeve kršenja discipline i primjerenog postupanja treba rješavati nepristrasno i proporcionalno u skladu sa međunarodnim pravom i standardima pravičnosti postupka.
181. Javni službenici ne smiju nikada ignorisati nezakonito postupanje – bez obzira na nečiji položaj ili ulogu – kada god do njega dođe i u bilo kom kontekstu.
182. Nadređeni moraju procijeniti, preduzeti odgovarajuće radnje, prijaviti ili na drugi odgovarajući način postupiti po svim prijavama neprofesionalnog ponašanja ili nepravilnosti u radu svojih podređenih.⁹⁷
183. Prijavljivanje mučenja i zlostavljanja bi trebalo biti obavezno uz garantovanje zaštite. Službenik koji smatra da ne može direktno ispitati ili pozvati na odgovornost kolegu to treba prijaviti svom direktno nadređenom, putem mehanizma prijavljivanja u agenciji ili drugih odgovarajućih kanala, uključujući mehanizme nadzora. Ta obaveza prijavljivanja bi također trebala postojati u slučaju da službenici smatraju da po njihovoj prijavi nije na odgovarajući način postupljeno.
184. Svako ko prijavljuje neku nepravilnost, kao na primjer „uzbunjivači“, treba imati odgovarajući zaštitu od bilo kog vida odmazde ili negativnog postupanja.

95 Pogledati, npr., Princip 33, Zbirke principa; Pravilo 37 Smjernica iz Luande; CPT/Inf (2018)4, 27. opšti izvještaj CPT-a, decembar 2017, str. 25-31; CPT/Inf (2019)9, 28. opšti izvještaj CPT-a, april 2019.

96 Čl. 6-8 UNCAT.

97 Pogledati, npr., CPT/Inf (2018)4, 27. Opšti izvještaj CPT-a, decembar 2017, tč. 70.

185. Ostali službenici u krivičnom pravosuđu, kao što su advokati, tužioc i sudije, koji vide, saznaju ili sumnjaju na nepravilnosti vezane za provođenje razgovora također imaju obavezu da o tome obavijeste agenciju putem odgovarajućih kanala ili da to prijave drugim nadležnim organima.
186. Službenici u krivičnom pravosuđu igraju važnu ulogu u sprečavanju mučenja i drugog zlostavljanja i unapređenju prakse obavljanja razgovora. To, naročito, podrazumijeva obavezu neprihvatanja u sudskom postupku bilo kakvih dokaza pribavljenih primjenom mučenja ili drugog zlostavljanja, kršenjem procedura ili primjenom bilo kakvih metoda prisile.
187. Pretjerano oslanjanje na priznanja u sudskim postupcima na neprimjeren način podstiče osobe koje obavljaju intervjue da na priznanje gledaju kao na jedini cilj vođenja intervjua te to stoga treba izbjegavati.

Vanjski nadzor i nezavisno praćenje

188. Vanjska nadzorna tijela, kao što su domaće institucije za zaštitu ljudskih prava, uredi ombudsmana, pravosudna tijela i specijalne nadzorne organizacije, bi trebali imati pristup svim prostorijama u kojima se intervjui sa pritvorenikom obavlja, kao i informacijama o pritvorenim osobama.
189. Vanjskim tijelima za praćenje bi trebalo omogućiti povjerljive kontakte sa svim pritvorenicima. Osobe koje se žale na zlostavljanje ili neprimjerenost postupanje službenika državnih organa bi trebale imati pravo da se slobodno i u punoj povjerljivosti obrate nezavisnim tijelima za praćenje bez straha od odmazde i pod određenim prihvatljivim uslovima kojima se garantuje sigurnost i red.
190. U skladu sa Pariškim principima o domaćim institucijama za zaštitu ljudskih prava,⁹⁸ vanjska tijela za praćenje bi trebala biti nezavisna i raspolagati odgovarajućim resursima neophodnim za provođenje detaljne, blagovremene, nepristrasne i pravične analize rada ustanova u kojima se obavljaju intervjui te za garantovanje poštovanja prava i dostojanstva osoba sa kojima se obavljaju intervjui.
191. Države potpisnice Fakultativnog protokola uz Konvenciju UN-a protiv mučenja moraju omogućiti nacionalnim preventivnim mehanizmima da provode nenajavljene obilaske pritvorskih ustanova. 9Ti mehanizmi bi trebali imati pristup informacijama i dokumentaciji, kao i ovlaštenja za vođenje intervjua nasamo sa osobama lišenim slobode, kao i sa osobljem.⁹⁹

98 Principi o statusu nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (Pariški principi), A/RES/48/134, 20. decembar 1993.

99 Čl. 19-20 OPCAT.

192. Države bi trebale uvesti sisteme i postupke kojima se vanjskim tijelima za praćenje omogućava da daju preporuke u vezi sa reformama neophodnim radi unapređenja efikasnosti obavljanja intervjua i zakonskim mjerama zaštite. Organi bi se trebali obavezati na dijalog sa vanjskim tijelima u vezi sa njihovim nalazima i preporukama.
193. Organizacije civilnog društva također mogu imati ključnu ulogu u nezavisnom nadzoru i praćenju. Organi bi trebali pozdraviti njihovo učešće i posvetiti dužnu pažnju njihovim izvještajima o praćenju rada ustanova u kojima su osobe lišene slobode smještene i u kojima se obavljaju intervjui, uključujući intervjue sa svjedocima i žrtvama.

Pritužbe i istrage

194. Sve osobe sa kojima se obavlja intervju imaju pravo na podnošenje pritužbe na bilo koji oblik zlostavljanja, uključujući nepoštovanje njihovih prava ili uskraćivanje mjera zaštite. Te pritužbe moraju biti blagovremeno, detaljno i nepristrasno preispitane kroz kompetentne i za to određene kanale.¹⁰⁰
195. Pristup mehanizmima ulaganja pritužbi mora biti jednostavan, direktan, besplatan i povjerljiv. Treba preduzeti odgovarajuće mjere kako bi se garantovalo da mehanizmi ulaganja pritužbi budu pristupačni svima, naročito osobama u posebno ranjivim situacijama. Osobe koje ulažu pritužbu bi trebale dobiti jasne smjernice o postupku ulaganja pritužbe, mehanizmima ulaganja žalbi i ishodima.¹⁰¹
196. Sve pritužbe treba evidentirati, bez obzira na to kada su uložene. Te pritužbe bi trebale biti sastavni dio službene evidencije. U slučaju da osoba sa kojom se obavlja intervju ili neko u njeno ime, uloži pritužbu u toku samog obavljanja intervjua, evidentiranje te pritužbe može podrazumijevati privremeno obustavljanje intervjua.
197. Ako osoba koja obavlja intervju osnovano sumnja da je osoba sa kojom se intervju obavlja zlostavljana ili da su joj uskraćena prava prije samog intervjua, treba o tome obavijestiti nadležnog službenika ili organ koji je zatim odgovoran za postupanje po tim navodima.
198. Kada god postoje osnovi sumnje da je počinjeno djelo mučenja, čak i kada nema pritužbe, nužno je provesti detaljnu, blagovremenu i nepristrasnu istragu u skladu sa članom 12 Konvencije UN-a protiv mučenja.¹⁰²

100 Čl. 12-13 UNCAT.

101 Pogledati, npr., Pravilo 37 Smjernica iz Luande; CPT/Inf (2018)4, 27. opšti izvještaj CPT-a, decembar 2017, str. 25-31.

102 Čl. 12 UNCAT.

199. U slučaju ozbiljnih navoda, uključujući mučenje, istragu po pritužbi treba provesti nezavisno tijelo. Države bi trebale uspostaviti vanjske mehanizme za provođenje istraga i pritužbi koji su operativno i finansijski nezavisni i od organa za provođenje zakona i od tužilaštva ili drugih agencija odgovornih za osobe lišene slobode. Da bi bili efikasni i nezavisni, ti mehanizmi bi trebali imati odgovarajuća istražna ovlaštenja, političku podršku, kadrovske i finansijske resurse i nadležnost za izdavanje preporuka i dalje praćenje postupanja.
200. Sve osobe koje ulažu pritužbu bi trebale biti zaštićene od eventualnih negativnih posljedica i odmazde zbog podnošenja pritužbe.¹⁰³

Pravna zaštita i reparacija

201. Pravna zaštita žrtava mučenja ili drugog zlostavljanja je ljudsko pravo koje promoviše odgovornost i vraćanje dostojanstva. Pravna zaštita je znak oštrog protivljenja kršenju postojećih obaveza i mora uključivati kombinaciju restitucije, naknade, rehabilitacije, zadovoljenja i garancije da neće doći do ponavljanja. Pravni lijekovi bi trebali biti srazmjerni prouzročenoj šteti.¹⁰⁴
202. Pristup pravnoj zaštiti u slučaju mučenja ili drugog zlostavljanja ne smije zavisiti od identifikacije, istrage ili krivičnog gonjenja počinitelja, nužno je samo utvrditi da je to djelo počinjeno.¹⁰⁵
203. Neprihvatanje dokaza pribavljenih mučenjem ili drugim zlostavljanjem je pravo osobe sa kojom se obavlja intervju i predstavlja efikasan pravni lijek protiv nepravilnosti u postupanju osoba koje obavljaju intervju.¹⁰⁶

103 Čl. 13 UNCAT.

104 Čl. 14 UNCAT; pogledati A/RES/60/147, Osnovni principi i smjernice o pravu na pravni lijek i reparaciju žrtava grubog kršenja međunarodnog prava ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava, 16. decembar 2005.

105 Čl. 14 UNCAT; CAT/C/GC/3, Odbor za Konvenciju protiv mučenja, Opšti komentar br. 3 (2012), Primjena člana 14 u državama potpisnicama, 13. decembar 2012, tč. 3.

106 A/HRC/30/37, Osnovni principi i smjernice Ujedinjenih nacija o pravnim lijekovima i postupcima vezanim za pravo osoba lišenih slobode na pokretanje sudskog postupka, Izvještaj Radne grupe arbitrarno lišavanje slobode, 6. juli 2015.

Princip 6 ► O provedbi

Vođenje efikasnog intervjua
zahtijeva postojanje snažnih
domaćih mjera.

204. U cilju provedbe ovih principa države bi trebale usvojiti i razviti odgovarajuće pravne, političke, regulatorne i institucionalne okvire i osigurati sudski nadzor organa koji provode intervjue. To iziskuje trajni i koordinirani rad relevantnih aktera na domaćem nivou.
205. Donošenjem snažnih mjera organi pokazuju odlučnost i dugoročnu opredijeljenost za:
- Iskorjenjivanje zlostavljanja u postupku obavljanja intervjua i garantovanje poštovanja međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava
 - Organizovanje odgovarajuće i dovoljne obuke o obavljanju intervjua za sve relevantne organe
 - Omogućavanje saradnje između stručnjaka, praktičara i kreatora politika u razradi odgovarajućih i efikasnih strategija i prakse obavljanja intervjua
 - Promociju nadzora i odgovornosti u vezi sa obavljanjem intervjua, borbu protiv korupcije i kulture nekažnjivosti
 - Unapređenje rada sistema krivičnog pravosuđa i pravosudnog sistema.
206. Ova opredijeljenost ne podrazumijeva samo unapređenje politika rada i prakse sprečavanja svih vidova mučenja ili drugog zlostavljanja nego i uvođenje najefikasnijih metoda unapređenja javne sigurnosti u svjetlu međunarodnih standarda.

Domaći pravni okviri

207. Države bi trebale sistematski preispitivati svoje pravne okvire, kao i donositi i objavljivati zakone, uredbe i politike kojima se reguliše postupanje sa osobama koje se ispituju, uključujući način provođenja postupka obavljanja intervjua. Ti zakoni i postupci moraju biti u potpunosti u skladu sa postojećim zakonskim obavezama iz međunarodnog prava, a posebno onim koje se odnose na apsolutnu zabranu mučenja i drugih vidova zlostavljanja.¹⁰⁷
208. Mehanizmi zaštite vezani za efikasno obavljanje intervjua bi također trebali biti predviđeni zakonima i propisima i podrazumijevati minimalno neposredno obavještanje porodice, pravo na zdravstveni pregled i pravo na advokata. U tom smislu, država mora jačati pristup pravnoj pomoći i odbrani o trošku države prije i tokom obavljanja intervjua.¹⁰⁸
209. Odgovarajuća inkriminacija mučenja i drugih vidova zlostavljanja je ključna za omogućavanje provođenja efikasnih intervjua. Nikakve posebne okolnosti ne mogu biti opravdanje za mučenje ili drugo zlostavljanje.¹⁰⁹
210. Pravnim okvirom treba osigurati da priznanja ili druge izjave iznuđene mučenjem ili drugim vidovima prisile nemaju dokaznu vrijednost, osim protiv osobe osumnjičene za zlostavljanje i da bi se utvrdilo da je izjava data. Domaćim zakonima treba garantovati da osobe odgovorne za prisilu i zlostavljanje odgovaraju za to.¹¹⁰

Institucionalna kultura i kapaciteti

211. Rukovodioci institucija bi trebali zagovarati efikasno obavljanje intervjua kroz iskazivanje jasne i trajne posvećenosti pozitivnim promjenama. Promjena institucionalne kulture u odnosu na obavljanje intervjua iziskuje kvalitetno upravljanje i pažljivo planiranje.
212. Institucije bi trebale voditi računa da sve izmjene u domaćem zakonodavstvu

107 Čl. 11 UNCAT; A/HRC/RES/31/31, tč. 11; A/HRC/RES/46/15, tč. 10.

108 A/HRC/RES/31/31, tč. 4-9; A/HRC/RES/46/15, tč. 5.

109 Čl. 4-6 UNCAT.

110 Čl. 15 UNCAT; A/HRC/RES/31/31, tč. 13; A/HRC/RES/46/15, tč. 22; A/HRC/25/60, tč. 68; A/71/298/, tč. 100 (fusnota 3).

i okviru politika vezane za obavljanje intervjua budu ugrađene u njihova pravila i procedure te da sa tim bude upoznato cjelokupno osoblje. Osoblju koje direktno učestvuje u obavljanju intervjua treba dati smjernice o praktičnim implikacijama svih novih zahtjeva predviđenih zakonima i politikama.

213. Smislena i trajna promjena u praksi obavljanja intervjua od država iziskuje ulaganje u odgovarajuće kadrovske i finansijske resurse na kratkoročnom srednjoročnom i dugoročnom planu čime se jačaju kapaciteti i sposobnosti, a posebno kroz posebnu obuku i raspoloživost opreme za snimanje.
214. Neophodno je preduzeti mjere kojima će se garantovati da krivično pravosuđe i ostali istražni organi postupaju u skladu sa domaćim i međunarodnim obavezama, kao i da njihov rad bude transparentan i podložan kontroli sudova i javnosti.
215. Institucionalni kapaciteti organa za provođenje zakona i drugih organa zaduženih za prikupljanje informacija se mogu jačati održavanjem trajnih i konstruktivnih odnosa sa drugim agencijama, istraživačima i akademskom zajednicom. Ta saradnja, koja se može proširiti i izvan državnih granica, može pružiti korisnu analizu i informacije za unapređenje praksi vođenja intervjua.

Pravosudni organi

216. Nezavisnost sudova i tužilaštava treba biti zagarantovana i zaštićena da bi oni mogli igrati aktivnu ulogu u provedbi efikasnih intervjua.¹¹¹ Isto važi i za profesionalnu i naučnu nezavisnost forenzičkih i drugih sličnih službi.
217. Kod primjene osnovnih garancija, kao što je pravo na pravično suđenje, pravosudni organi moraju garantovati poštovanje prava osoba sa kojima se vodi intervju u svakom trenutku. To znači da oni, pored načina na koji je intervju obavljen, također moraju provjeriti i da li je osumnjičenom omogućeno korištenje pravnih i proceduralnih garancija, kao što je pravo na advokata i pravo na ljekarski pregled.
218. Pravosudni organi moraju prestati sa podsticanjem istražnih organa da na bilo koji način ishode priznanje i umjesto toga promovisati primjenu etičkih i naučno dokazanih metoda.

111 Pogledati, npr., A/HRC/13/L.19, Rezolucija Vijeća za ljudska prava, 23. mart 2010. Pogledati također čl. 14 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

219. Pravosudni organi moraju osigurati da samo zakonito pribavljeni dokazi budu prihvatljivi u sudskim postupcima i obratiti pažnju na sve znakove koji ukazuju na mogućnost da je izjava data pod prisilom ili kao rezultat zlostavljanja. Izjave ishodomane mučenjem ili drugim vidovima zlostavljanja ili prisile moraju biti isključene iz sudskog postupka u skladu sa pravilom o isključenju.¹¹²
220. Osumnjičene i optužene treba fizički izvesti pred pravosudne organe radi razjašnjenja zakonitosti njihovog lišavanja slobode i omogućiti im da tu zakonitost osporavaju. Kada god postoje osnove za sumnju da je osoba izvedena pred njih možda bila žrtva zlostavljanja, tužilaštva i sudovi moraju provesti istragu po službenoj dužnosti.¹¹³ Trebali bi naložiti ljekarsko vještačenje čak i ako nema izričitih navoda ili žalbi.
221. I na kraju, pravosudni organi moraju preduzeti sve neophodne korake da se osobama odgovornim za mučenje ili zlostavljanje sudi i da im budu izrečene odgovarajuće sankcije.¹¹⁴

Distribucija

222. Države bi ove principe trebale distribuirati svim relevantnim izvršnim, zakonodavnim i pravosudnim organima, a posebno organima za provođenje zakona i drugim organima zaduženim za prikupljanje informacija.
223. Distribucija u saradnji sa nadzornim tijelima, organizacijama civilnog društva i širom javnošću razvija povjerenje društva u istražne organe.
224. Države bi trebale prikupljati informacije o mjerama koje organi preduzimaju u cilju primjene Principa efikasnog intervjuisanja za potrebe vođenja istraga i prikupljanja informacija i o situaciji izvještavati odgovarajuća međunarodna i regionalna tijela.

112 Član 15 UNCAT; pogledati također A/HRC/25/60, tč. 66, 82.

113 Član 12 UNCAT; pogledati također CPT/Inf (2002)15-dio, Noviteti u CPT standardima o policijskom pritvoru, 2002, tč. 45.

114 Pogledati, npr., Smjernice UN-a o ulozi tužitelja, Pravilo 16, 8. kongres UN-a o prevenciji kriminala i postupanju sa počiniteljima, Havana, Kuba, 1990, Pravilo 16, i Standardi profesionalne odgovornosti i definicija dužnosti i prava tužitelja koje je usvojilo Međunarodno udruženje tužitelja 23. aprila 1999, Pravilo 4.3 (f).

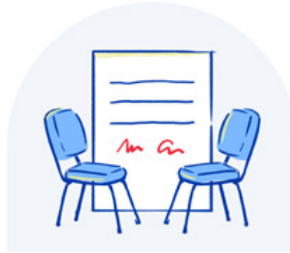

Principi efikasnog intervjuisanja za potrebe vođenja istraga i prikupljanja informacija

Princip br. 1 O temeljima

Efikasan intervju utemeljen je na nauci, pravu i etici.

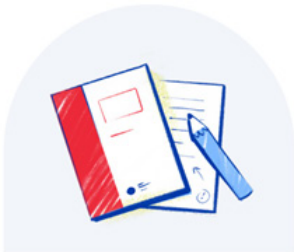
Princip br. 2 O praksi

Efikasan intervju e sveobuhvatan proces prikupljanja tačnih i pouzdanih informacija, uz primjenu povezanih zakonskih mjera zaštite.

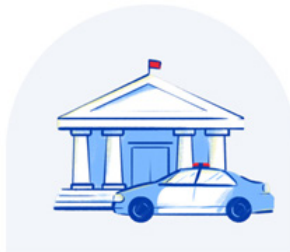
Princip br. 3 O ranjivosti

Efikasan intervju zahtijeva utvrđivanje i zadovoljavanje potreba ranjivih osoba sa kojima se obavlja razgovor.

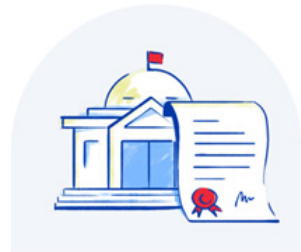
Princip br. 4 O obuci

Efikasan intervju je profesionalna aktivnost koja zahtijeva posebnu obuku.

Princip br. 5 O odgovornosti

Efikasan intervju zahtijeva transparentne i odgovorne institucije.

Princip br. 6 O provedbi

Vođenje efikasnog intervju zahtijeva postojanje snažnih domaćih mjera.

„Ovi principi obavljanja razgovora zasnovani su na rigoroznim naučnim istraživanjima i decenijama iskustva istražitelja krivičnih djela. Oni doprinose većoj efikasnosti i tačnosti u prikupljanju dokaza i sprečavaju sudske greške do kojih dolazi zbog primjene mučenja i prisile u ishođenju priznanja. Cilj ovih principa je zaštita osnovnih prava osoba osumnjičenih za počinjenje krivičnih djela, kao i oštećenih i svjedoka, te unapređenje povjerenja građana u provođenje zakona.“

Juan E. Méndez,

*Kopredsjedavajući Upravnog odbora eksperata,
bivši posebni izvijestitelj UN-a o mučenju.*

Principi efikasnog razgovora za potrebe istraga i prikupljanja informacija

Princip 1 - O temeljima

Efikasan intervju utemeljen je na nauci, pravu i etici.

Princip 2 - O praksi

Efikasan intervju je sveobuhvatan proces za prikupljanje tačnih i pouzdanih informacija, uz primjenu povezanih zakonskih mjera zaštite.

Princip 3 - O ranjivosti

Efikasan intervju zahtijeva utvrđivanje i zadovoljavanje potreba osoba u ranjivim situacijama s kojima se obavlja razgovor.

Princip 4 - O obuci

Efikasan intervju je profesionalna aktivnost koja zahtijeva posebnu obuku.

Princip 5 - O odgovornosti

Efikasan intervju zahtijeva transparentne i odgovorne institucije.

Princip 6 - O provedbi

Vođenje efikasnog intervjua zahtijeva postojanje snažnih domaćih mjera